

K. 1941/b.

LAMAISTA SZOBRÁSZAT A BUDDHIZMUS MŰVÉSZETE I.

HOPP FERENC
KELET-ÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM
BUDAPEST, 1990

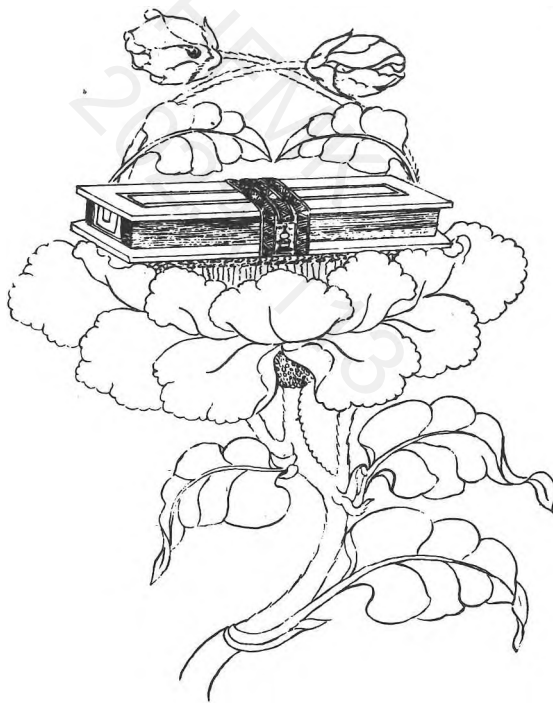
Gautama Sákjamuni ember-buddha
Tibet v. Nepál, XVI. sz.
(kat.: 76.)

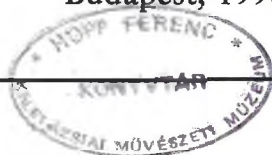

Lamaista szobrászat
A buddhizmus művészete I.
a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum gyűjteményeiből

Lamaist sculpture
Art of Buddhism. I.
from the collections of the Ferenc Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts

Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum
Ferenc Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts
Budapest, 1990

K 1941/b.
(21.824)

A borítón (és a hátoldalon): Arapacsana Mandzsusri dhjánibódhiszattva
Mongólia, XVII—XVIII. sz.

A kiállítást rendezte: Exhibition organized by:
Kelényi Béla, Pataki Judit, Vinkovics Judit

A katalógust írta: Catalogue text by:
Kelényi Béla, Vinkovics Judit

Az angol szövegeket fordította: Translated by:
Vinkovics Judit

Fotók: Photos by:
Wágner Richárd

A katalógust szerkesztette: Catalogue edited by:
Vadas József

Felelős kiadó:
Iparművészeti Múzeum főigazgatója
Responsible publisher:
General Director of the Museum of Applied Arts, Budapest

ISBN: 963-7098-12-7

Kiállításunk, amely a buddhizmus művészetével foglalkozó sorozat első része, a múzeum lamaista kisplasztikáit mutatja be. 1984-ben volt már hasonló tárlat: Kőrösi Csoma Sándor születésének kétszázadik évfordulóján „Lamaista művészet” címen a tibeti, nepáli, valamint a mongol gyűjtemény egyes darabjai voltak láthatók. A mostani kiállítás azonban a lamaista kisplasztikák szinte teljes gyűjteményét a közönség elé tárja, képet adva a lamaista istenvilág (pantheon) felépítéséről és főbb csoportjairól. A kiállítás körülbelül négy évszázadot ölel át, és minden fontosabb területre (Nepál, Kína, Tibet, Mongólia) kiterjed, bemutatva a különböző korszakok és stílusok jellegzetességeit.

A múzeum lamaista kisplasztikai anyagát megalapozó, elsősorban nepáli származású, jelentős iparművészeti értéket képviselő gyűjteményt a magyar származású, Delhiben élő műgyűjtő és -kereskedő, **Schwaiger Imre** (1864—1940) ajándékozta a harmincas években a múzeumnak. Feldolgozását és ismertetését **Baktay Ervin** (1890—1963) és **Tóth Edit** (1932—1965) végezte el; alapvető jelentőségű munkásságuknak sokat köszönhetünk.

1988-ban került a múzeum tulajdonába **Csapek Károly** (1904—1976) iparművész és restaurátor hagyatéka. A Herendi Porcelángyár egykori tervező-művésze az országban szinte egyedülálló buddhista kisplasztikai gyűjteményt hozott létre. Darabjai késői, elsősorban kínai hatású, XVIII—XIX. századi munkák, művészi értékük azonban rendkívül nagy.

Anyagunkat szerencsésen egészítik ki a Néprajzi Múzeum gyűjteményének azok a kisplasztikái, amelyek **Hans Leder** (1843—1921) természettudományos képzettségű utazó 1891 és 1905 közötti mongóliai gyűjtéséből származnak, és amelyek Külső-Mongólia XIX. századi lamaista művészetéről adnak képet.

A múzeum gyűjteményeit az alapítás (1919) óta múzeológusok nemzedékei gyarapították-ápolták. A mongol gyűjtemény gyarapításában kiemelkedő szerepe volt **Ferenczy László** (1928—) művészettörténésznek. A katalógus szerzői ezúton mondanak köszönetet kollégáiknak, akik az elmúlt hetven év során a lamaista szobrászati anyagot gondozták, az ő áldozatos munkájuk nélkül ez a mostani kiállítás nem jöhetett volna létre. Külön köszönetet mondunk tanácsaiért, hasznos észrevételeikért a katalógus két lektorának, **Miklós Pálnak** és **Bethlenfalvy Gézának**, valamint **Kara Györgynek** és **Fajcsák Györgyinek**.

A buddhizmust a hagyomány szerint Gautama Sziddhártha herceg alapította, aki az i. e. VI. században az északkelet-indiai Kapilavasztu város közelében, az ott uralkodó Sákja nemzetség tagjaként született. Mint trónörökös, a harcosok rendjének megfelelő szellemi és testi nevelésben részesült, sőt, házasságot is kötött, melyből fiúgyermek született. Az élet szenvedéseinek (öregség, betegség, halál) láttán azonban huszonkilenc éves korában elhagyta családját, hogy vallási aszkézis útján ismerje fel az élet értelmét. Hat év próbálkozása, híres aszkétáknál töltött tanulmányok után **Nagy Meditációja** során lelt rá a követendő útra. A Benáresz melletti Szárnáthban, a Risipatana vadaskertben tartotta első prédikációját, s ezt követően negyvenöt éven át járta Észak-Indiát — prédikálva, híveket és támogatókat gyűjtve, a buddhista közösséget szervezve; nyolcvan éves korában Kusinagarában érte a halál.

Buddha tanai halála után is szájhagyomány útján terjedtek, majd egy részüket Asóka király idején (i. e. 272—232), más részüket Kaniska uralkodása alatt (az i. sz. I. század) jegyezték le. Közben a Tan különböző felfogások eredményeként több iskolára, rendre, szektára szakadt, uralkodók támogatása révén fokozatosan hódította meg Ázsia más országait, területeit is.

Az i. sz. I. században a Nagy Szakadás után a **hínájána** („kis kocsi”) irányzat szilárd támaszt talált Ceylon szigetén. A **mahájána** („nagy kocsi”) irányzat elsősorban észak és kelet (Nepál, Kelet-Turkesztán, Kína) felé terjeszkedett; majd Kína közvetítésével Vietnam, Korea, Japán és Tibet s később Tibeten keresztül Mongólia felé vezetett útja.

A VIII. századtól Indiában fokozatosan meggyengült buddhizmus a XII. század folyamán kiszorult szülőföldjéről, ám Ázsia keleti részein azóta is követik Buddha tanait. A Buddha életének jeles eseményeihez kapcsolódó négy szent helyet (születésének helyét Lumbiniban, megvilágosodásának helyét Bódh Gajában, első prédikációjának színhelyét Benáreszben és elhalálzásának, úgynevezett **parinirvánájának** helyét Kusinagarában) ma is zarándokok ezrei keresik fel.

Buddha eredeti tanítása az évszázadok során nagy változásokon ment keresztül. A hínájána irányzat a páli (a középpind nyelvek egyike) kánonban, a Tipitaka („Három Kosár” i. e. I. sz.) néven hagyományozott orthodox tanításon alapul. Legfőbb célja az **arhat**, azaz a „szent” állapotának elérése, aki már nem születvén újra sem a földi, sem az isteni világban, a **nirvánát**, a lét körforgásából való kilépést még földi életében eléri. Ez a személyes törekvésekkel elért egyéni megváltás, mely csak a szerzetesi ismeretekkel rendelkező keveseknek juthat osztályrészül.

A mahájána buddhizmus felfogása szerint Buddha nemcsak felfedezte, hanem mindenkinek, az egész emberiség számára megmutatta a megváltás útját. Eszerint a megvilágosultság, azaz a buddha-állapot mindenki számára adott, mindenki elérheti azt, a **bódhiszattvák** segítségével. A bódhiszattva olyan „megvilágosult lényegű” személyiség, aki a nirvánába lépésről embertársai segítése érdekében lemond. Ebben az értelemben Buddha nemcsak önmaga, hanem minden lény megváltására is törekedett.

A mahájána buddhizmus egyre bonyolultabbá váló rendszerében a „történeti” buddha, Sákjamuni is isteni jellegű lényé vált. A mahájána magába olvasztotta a buddhizmus utáni hinduizmus tanításait, az V. században pedig a **jógát** és a **mantrájánát** is, mely szerint a védőistenség **mantráját**, „varázsszavait” ismételve lehet elnyerni az istenség segítségét. Fontos eleme a hinduizmusból átvett **saktizmus** (Sakti — eredetileg Sívának, a pusztító és megújító istenségnek felesége), a mindenséget pozitív-negatív energiák egységeként felfogó és azt a pozitív, férfias (**sakta**) és a negatív, nőies világelem (**sakti**) egyesülésével megjelenítő tanítás, valamint az ezt központi kultuszként magába olvasztó, mágikus praktikákat is alkalmazó **tantrizmus**. A mahájána önálló irányzatának tekinthető a mindezt magába foglaló **vadzsrájána**, mely nevét papjainak rituális tárgyáról, a **vadzsráról** („gyémántjogar”) nyerte. A buddhizmusnak ez a késői irányzata hatolt be a VII. századtól kezdve Tibetbe, és ott a VIII. századtól a több vallás (buddhizmus, samanizmus) elemeit magába olvasztó **bonnal** keveredve létrehozta a tibeti buddhizmust, a **lamaizmust**. Ennek tanítása szerint az ember csak a mester (láma) általi beavatással érheti el még életében a buddha-állapotot.

Mivel a buddhizmus integrálta az elsősorban Indiából és a környező országokból származó istenségeket, félisteneket, démonokat, szenteket, igen bonyolult, szinte áttekinthetetlen pantheon alakult ki. A több ezer istenséget magába foglaló hierarchikus rendszer összetétele az eltérő hagyományok miatt az egyes szerzetesrendeknél is különböző.

A lamaista pantheon rendszerének meghatározó alapeszméje a mahájánában már meglévő, a szakirodalomban az 5 **dhjánibuddhának**, azaz „meditációs”-nak nevezett buddhák tana. Ehhez kapcsolódott később, a X. század körül a híres indiai Nándá kolostorból származó „Ősbuddha”, azaz **Ádibuddha** tana. Ő az a „kezdetől” fogva létező megvilágosult, aki valamennyi buddha ősalakjává válik. Meditációja során a megvilágosultak legfelső létállapotában hozza létre az 5 dhjánibuddhát, kiktől további elmélkedéssel az 5 meditációs, azaz **dhjánibódhiszattva** ered.

Mivel ezek a tökéletes lények csak a földöntúli, az „alak nélküli” és az „alakvilágban” léteznek, ezért a dhjánibódhiszattváknak földi, a „vágyak világában” megjelenő ember-buddha (sz^{sz}: **mánusibuddha**) megtestesüléseik vannak. Ők tanítják az ismétlődő világkorszakokban a buddhista Tanra az emberiséget, egyikük a Jelen Világkorszak buddhája a „történeti”, Sákjamuni Buddha is. E rendszer tehát már háttérbe szorítja és mitizálja a buddhizmus megalapítójának alakját a misztikus gondolkodás teremtette bonyolult renddel szemben.

A pantheon hierarchiájának legmagasabb fokán az **Ádibuddha** áll, a kezdet nélküli világmindenség szimbólumaként. A különböző lamaista rendek más-más néven és ábrázolással tisztelik, így a Gelukpa, Szakjapa és Kagyüpa rend **Vadzsrádhárát**, a „Vadzsrát Tartót”, a Kadampa rend pedig **Vadzrszattvát**, a „Vadzsralényegűt” tekinti **Ádibuddhának**. Ábrázolásukon kezükben a férfi és női princípiumot megjelenítő vadzsrát és csengőt tartják, melyekkel a mindenség szellemi egységét jelképezik. Fejcsúcson a szellemi erőt jelképezi a koponyadudor, az **usnísa**; hercegi ruhát és úgynevezett bódhiszattva ékszereket (5-ös drágakődiadém, fülbevaló, nyaklánc, kar-, csukló-, bokaperec és öv) viselnek.

A lamaista pantheon gerincét alkotó 5-ös dhjánibuddha-csoport a következőképpen épül fel:

	Első Világkorszak	Második Világkorszak	Harmadik Világkorszak
dhjánibuddha	Vairócsana	Aksóbhja	Ratnaszambhava
dhjánibódhiszattva	Szamantabhadrá	Vadzsrápáni	Ratnapáni
mánusibuddha	Krakuccshanda	Kanakamuni	Kásjapa
	Jelen Világkorszak	Jövő Világkorszak	
dhjánibuddha	Amitábha	Amóghasziddhi	
dhjánibódhiszattva	Avalókitésvara	Visvpáni	
mánusibuddha	Sákjamuni	Maitréja	

* szanskrit

A tantrizmus késői szakaszában kifejlődött 5-ös dhjánibuddha csoport mellett fontos és említendő még a tathágaták 7-es csoportja, illetve a gyógyító, vagy orvosbuddhák. Ábrázolásukon a dhjánibuddhák általában indiai szerzetesi öltözéket és bódhiszattva ékszereket viselnek, fejükön magas usnisa, kezeikben az őket megkülönböztető attributumok. Női energiájukkal, **pradnyájukkal** apa-anya (tib.*: **jab-jum**), azaz a nemi egyesülés pózában jelennek meg. Ez a helyzet sohasem két különálló személyt jelent; az istenségben eleve bennefoglaltat, két aspektusának eggyévalását jelöli. (A nőalak mindig kisebb, járulékoságát hangsúlyozandó.)

A dhjánibuddhák emanációjaként létrejött dhjánibódhiszattvák az egyes világkorszakok szellemi kezdeményezőjeként vesznek részt a világ teremtésében. Más rendszerben a bódhiszattvák 8-as csoportot is alkotnak, melyben az egyik legfontosabb a Tuddás Istene, **Mandzsusrí**. Itt az Eljövendő Világkorszak buddhája, **Maitréja** még mint bódhiszattva szerepel, amíg földi megtestesülése be nem következik. Ábrázolásukon a dhjánibódhiszattvák hercegi ruhát és bódhiszattva ékszereket viselnek, általában mindkét oldalukon vállmagasságban nyíló lótusz. Drágakődiadémjukon sokszor szellemi atyjuk képe is megtalálható. A buddhák usnísája helyén felnyúló kontyszerű díszítés, tején pedig sokszor a lángoló, kívánságteljesítő drágakő, a **csintámani**. A bódhiszattvák számos megjelenési formája lehet, így például békés és haragvó, illetve több fejű és karú alakjuk is.

Az ember-, azaz mánusibuddhák, mint halandó lények, csak a számukra kijelölt világkorszakban, a Földön, az emberiség körében terjesztik a Tant. Az ábrázolásukon indiai szerzetesi ruhát viselnek, ékszerek nélkül, fejük borotvált, vagy rövid hajuk göndör. Elsősorban kéztartásaik alapján különböztethetők meg egymástól. Leggyakrabban ábrázolt alakjuk Gautama Sákjamuni, a buddhizmus megalapítója, egyben Amitábha dhjánibuddha földi megjelenése. Többnyire elmélkedő testtartásban, néha a jobb oldalán fekvő, a „teljes”, a parinirvána állapotában ábrázolják, de olykor gyermekként is.

A fontosabb női istenségek nemcsak mint pradnyák, hanem mint bódhiszattvák is helyet kapnak a pantheonban. A legnépszerűbb női istenség kétségkívül a sokalakú **Tára** istennő a végtelen könyörületeség megtestesítője, a dhjánibuddha-rendszerben Amóghasiddhi pradnyája. Az ábrázolásukon indiai hercegnői öltözéket és bódhiszattva ékszereket visel; az egyes emanációk szín, kéz- és testtartás alapján különböztethetők meg egymástól.

Szerzetesi fogadalom letételekor minden szerzetes kap mesterétől egy, a személyiséget védő, vagy a démonok ellen segítő védőistent, **jidamot**. A pantheonból ismert bármely istenség választható, de a lamaista pantheon különlegességei az „alkalmilag”, azaz a rendszerektől független módon létrehozott jidamok, akik tantrikus művek megszemélyesítői. Legismertebb megjelenésükben haragvók, de vannak szelídek és félig haragvók is. A leghatékonyabbakat jab-jum helyzetben és tantrikus formában ábrázolják, bódhiszattva ékszereket viselnek. A legismertebbek **Hévadzsra**, **Samvara** és **Kálacsakra**.

* írott tibeti

A **dharmapálák**, a tanvédő istenek legismertebb csoportja a „Nyolc rettenetes hóhér”; a **dharma**, a buddhista Tan védelmezői. Többnyire haragvó megjelenésűek, dicsfény helyett lángkoszorú övezi őket, hajuk felfelé meredve lángol. Fő díszük az emberi koponyakorona és -füzér. A 8 dharmapála: Srídévi (az egyetlen női dharmapála), Szita-brahmá (szelíd megjelenési forma), Begce, Jama, Jamántaka, Mahákála, Hajagriva és Kuvéra/Vaisravana (egyben világtájőr).

A „világ védelmezői”, a **lókapálák**, a négy világtájt őrző istenek, a buddhista világ középpontjában, a Szumériu hegyen élnek és őrzik a „Boldogság Földjét”, a Szukhávatit, Amitábha dhjánibuddha Nyugati Paradicsomát. Ábrázolásukon harci öltözetet, felsőtestükön páncélinget, lábukon csizmát viselnek, fejükön diadém vagy süveg. Észak uralkodója, Kuvéra/Vaisravana, a jaksák, a félistenek ura. Dél uralkodója, Virúdhaka, a kumbhandák, az óriás démonok ura; Keleté Dhritarásra, a nágák, sárkánykígyók ura; végül a Nyugat Virúpáksáé, ki a gandharvák, az égi zenészek fölött uralkodik.

A **dákinik** alacsonyabb rangú, tantrikus eredetű női istenségek, a hívők természetfeletti erők eléréséért, vagy beavatásért fohászkodnak hozzájuk. Lehetnek szelídek, ám többségük haragvó. Általában meztelenek, vagy csak ágyékukat fedi állatbőr, többnyire táncoló pózban állnak.

A buddhizmus tantrikus irányzatából származik a **84 mahásziddha**, azaz nagy varázsló is, akiket a nevüknek megfelelő jelképekkel ábrázolnak.

A lamaista pantheonba felvettek tiszteletben álló történeti személyiségeket is. A leggyakrabban ábrázolt szentek:

- Buddha két fő tanítványa, Sáriputra és Maudgalájana;
- a tizenhat arhat (Buddha tanítványai, akik még életükben megszabadultak az újjászületés szenvedésétől). Szerzetesi köntöst viselnek, fejük borotvált, csupán attribútumaik különböztetik meg őket;
- Nágárdzsuna (II. sz.), a mahájána buddhizmus megalapítója. Feje körül 7 kígyóval ábrázolják, mivel a legenda szerint tudását a nágák, a sárkánykígyók által őrzött szent könyvekből merítette;
- Padmaszambhava (VIII. sz.), a „Lótusból Született”, Tibetben a helyi démonokat legyőző, legendás indiai hittérítő, voltaképpen a lamaizmus megalapítója. Kétoldalt felkunkorodó, csúcsos süvegének tetején fél vadzsra;
- Milarépa (XII. sz.), varázsló vándorszerzetes és költő;
- Congkapa, a Gelukpa, az Erény rend megalapítója a XIV. sz.-ban élt Tibetben. A lamaizmus reformátora;
- Dalai Lámák (Avalókitésvara megtestesülései);
- Pancsen Lámák (Amitábha megtestesülései);
- híres lámák (Táranátha megtestesülései, az úgynevezett Urgai Élő Buddhák), vagy Luvszandambínyima, a kukunóri születésű, mongol fordító szerzetes, akiknek megörökítésével vallási erényeket kívántak gyűjteni.

Említést kell tennünk a „Temető Urai”-ról: a **Csittipatikról**, vagyis a két táncoló csontvázról. A nem antropomorf istenségek közül legismertebbek a **nágák**, a sárkánykígyók, akik a föld alatti kincsek őrzői. Ellenfelük a **Garuda**-madár, a madarak királya.

A lamaizmusban minden vallásos művet, istenábrázolást „támasz”-nak hívnak, mivel az emlékezet segédeszközeiként utalnak arra a hitbéli valóságra, amely helyett állnak. A vallásos tárgyak szimbolikus ábrázolások, amelyek készítése — sőt még szemlélése — révén is vallásos érelyeket lehet gyűjteni. Hogy a művek elérjék a kellő hatást, híven kell követniük az ikonográfia szabályait. A vallásos tartalmat — s nem a művész egyéniségét — elsődlegesnek tartó lamaista művészetben csak ritkán azonosíthatók egy-egy alkotó művei, a szinte teljesen névtelen lamaista művészetet az ikonográfia szigorú tiszteletben tartása jellemzi.

Az ikonográfiai előírások a következőkre vonatkoznak: a test arányai (ikonometria), testtartások, hordozó állatok, rituális kéztartások és attribútumok.

Testtartások

A szanszkrit szóval *ászanák*, az ülés-, illetve állásmódok fontos eszközei az ábrázolt istenségek meghatározásának. A keleti pózok mindegyikében egy vagy több testrész meghajlik; ám az európai módra, összeczárt térdekkel való ülés (sz: bhadrászana) Maitréjának, az Eljövendő Világkorszak buddhájának ismertetőjele. A legtöbb szelíd buddhát és bódhiszattvát elmélkedő helyzetben (sz: dhjánászana) ábrázolják, a bódhiszattvák egy részét egyenesen állni (sz: szamapadaszthána) látjuk; a királyi ülésmodban (sz: rádzsasilászana), a kényelmes helyzetben (sz: lalitászana) és a félig keresztezett lábakkal való ülés (sz: ardhaparjangkászana) pózában szelíd istenek és istennők foglalnak helyet lótusztrónjukon. Oldalt kilépő pózban (sz: [praty]áldhapáda) a haragvó istenek szoktak állni, míg az egy lábon táncoló helyzetet (sz: ékaszamapáda) kiállításunkon a Vörös Tára istennő, Kurukullá képviseli.

Rituális kéztartások

Indiából eredő hagyomány szerint a szerzetesek a mantrák kiejtését rituális kézmozdulatokkal kísérték, ezekkel mintegy meghatározva az istenek megidézését. A különböző kéztartások (*mudrák*) eredetileg különböző gondolati tartalmat jelképeztek.

Adakozás kéztartása (A): a jobb kéz lazán lefelé lóg, a tenyér kifelé van fordítva, minden ujj lefelé nyújtózik.

Buddha fennsőbbiségének és örök létének kéztartása (B): a befelé néző kezek a mell előtt keresztbe téve tartják a szimbólumokat, általában a vadzsrát és a csengőt.

Elmélkedő kéztartás (C): a kezek felfelé fordított tenyérrel pihennek az ölben. A jobb kéz a bal fölé van helyezve annak jelképeként, hogy a pozitívum felülmúlja a negatívumot.

A félelmet elhárító kéztartás (D): a tenyér kifelé fordul, az ujjak kinyújtva. Két változata van. Felső helyzetben: a kar felemelve, az ujjak felfelé nyújtóznak. Alsó helyzetben: a kar leeresztve, az ujjak kifelé nyújtóznak.

Félelmet keltő kéztartás (E): a kézfejek a mell előtt keresztelik egymást, a tenyerek kifelé fordulnak, az ujjak nincsenek mereven kinyújtva.

Fenyegető kéztartás (F): a mutatóujj fenyegetően kinyújtva, a többi ujj szorosan zárva.

A földet érintő, illetve tanuságul hívó kéztartás (G): a jobb kar a jobb térd előtt lenyúlik. A tenyér befelé fordul, az ujjak nyújtva, hogy érintsék a lótusztrónt.

Imádkozó és üdvözlő kéztartás (H): a két tenyér érintkezik, az ujjak kinyújtva. Általában a mellkas előtt vagy a fej fölött.

A Tan kerekét mozgásba hozó kéztartás (I): Általában mindkét kéz a mell előtt, a bal kéz takarja a jobbat. Az ujjak többnyire felfelé nyúlnak, ám a hüvelyk- és mutatóujjak kört alkotnak.

Vitatkozó, érvelő kéztartás (K): a tenyér kifelé fordul, a hüvelykujj és a mutatóujj hegye érintik egymást.

A **dharmapálák**, a tanvédő istenek legismertebb csoportja a „Nyolc rettenetes hóhér”; a **dharma**, a buddhista Tan védelmezői. Többnyire haragvó megjelenésűek, dicsfény helyett lángkoszorú övezi őket, hajuk felfelé meredve lángol. Fő díszük az emberi koponyakorona és -füzér. A 8 dharmapála: Sridévi (az egyetlen női dharmapála), Szitabrahmá (szelíd megjelenési forma), Begce, Jama, Jamántaka, Mahákála, Hajagríva és Kuvéra/Vaisravana (egyben világtájör).

A „világ védelmezői”, a **lókapálák**, a négy világtájat őrző istenek, a buddhista világ középpontjában, a Szumériu hegyen élnek és őrzik a „Boldogság Földjét”, a Szukhávatít, Amitábha dhjá nibuddha Nyugati Paradicsomát. Ábrázolásukon harci öltözéket, felsőtestükön páncélinget, lábukon csizmát viselnek, fejükön diadém vagy süveg. Észak uralkodója, Kuvéra/Vaisravana, a jaksák, a félistenek ura. Dél uralkodója, Virúdhaka, a kumbhandák, az óriás démonok ura; Keleté Dhritarástra, a nágák, sárkánykígyók ura; végül a Nyugat Virúpáksáé, ki a gandharvák, az égi zenészek fölött uralkodik.

A **dákinik** alacsonyabb rangú, tantrikus eredetű női istenségek, a hívők természetfeletti erők eléréséért, vagy beavatásért fohászkodnak hozzájuk. Lehetnek szelídek, ám többségük haragvó. Általában meztelenek, vagy csak ágyékukat fedi állatbőr, többnyire táncoló pózban állnak.

A buddhizmus tantrikus irányzatából származik a **84 mahásziddha**, azaz nagy varázsló is, akiket a nevüknek megfelelő jelképekkel ábrázolnak.

A lamaista pantheonba felvettek tiszteletben álló történeti személyiségeket is. A leggyakrabban ábrázolt szentek:

- Buddha két fő tanítványa, Sáriputra és Maudgaljájana;
- a tizenhat arhat (Buddha tanítványai, akik még életükben megszabadultak az újjászületés szenvedésétől). Szerzetesi köntöst viselnek, fejük borotvált, csupán attribútumaik különböztetik meg őket;
- Nágárdzsuna (II. sz.), a mahájána buddhizmus megalapítója. Feje körül 7 kígyóval ábrázolják, mivel a legenda szerint tudását a nágák, a sárkánykígyók által őrzött szent könyvekből merítette;
- Padmaszambhava (VIII. sz.), a „Lótusból Született”, Tibetben a helyi démonokat legyőző, legendás indiai hittérítő, voltaképpen a lamaizmus megalapítója. Kétoldalt felkunkorodó, csúcsos süvegének tetején fél vadzsra;
- Milarépa (XII. sz.), varázsló vándorszerzetes és költő;
- Congkapa, a Gelukpa, az Erény rend megalapítója a XIV. sz.-ban élt Tibetben. A lamaizmus reformátora;
- Dalai Lámák (Avalókitésvara megtestesülései);
- Pancsen Lámák (Amitábha megtestesülései);
- híres lámák (Táranátha megtestesülései, az úgynevezett Urgai Élő Buddhák), vagy Luvszandambínyíma, a kukunóri születésű, mongol fordító szerzetes, akiknek megörökítésével vallási erényeket kívántak gyűjteni.

Említést kell tennünk a „Temető Urai”-ról: a **Csittipatikról**, vagyis a két táncoló csontvázról. A nem antropomorf istenségek közül legismertebbek a **nágák**, a sárkánykígyók, akik a föld alatti kincsek őrzői. Ellenfelük a **Garuda**-madár, a madarak királya.

A lamaizmusban minden vallásos művet, istenábrázolást „támasz”-nak hívnak, mivel az emlékezet segédeszközeiként utalnak arra a hitbéli valóságra, amely helyett állnak. A vallásos tárgyak szimbolikus ábrázolások, amelyek készítése — sőt még szemlélése — révén is vallásos éretnyeket lehet gyűjteni. Hogy a művek elérjék a kellő hatást, híven kell követniük az ikonográfia szabályait. A vallásos tartalmat — s nem a művész egyéniségét — elsődlegesnek tartó lamaista művészetben csak ritkán azonosíthatók egy-egy alkotó művei, a szinte teljesen névtelen lamaista művészetet az ikonográfia szigorú tiszteletben tartása jellemzi.

Az ikonográfiai előírások a következőkre vonatkoznak: a test arányai (ikonometria), testtartások, hordozó állatok, rituális kéztartások és attributumok.

Testtartások

A szanszkrit szóval *ászanák*, az ülés-, illetve állásmódok fontos eszközei az ábrázolt istenségek meghatározásának. A keleti pózok mindegyikében egy vagy több testrész meghajlik; ám az európai módra, összezárt térdekkel való ülés (sz: *bhadrászana*) *Maitréjának*, az *Eljövendő Világkorszak buddhájának* ismertetőjele. A legtöbb szelíd buddhát és bódhiszattvát elmélkedő helyzetben (sz: *dhjánászana*) ábrázolják, a bódhiszattvák egy részét egyenesen állni (sz: *szamapadaszthánaka*) látjuk; a királyi ülésmodban (sz: *rádzsalilászana*), a kényelmes helyzetben (sz: *lалitászana*) és a félig keresztezett lábakkal való ülés (sz: *ardhparjangkászana*) pózában szelíd istenek és istennők foglalnak helyet lótusztrónjukon. Oldalt kilépő pózban (sz: *[pratj]áladhapáda*) a haragvó istenek szoktak állni, míg az egy lábbon táncoló helyzetet (sz: *ékaszamapáda*) kiállításunkon a Vörös Tára istennő, *Kurukullá* képviseli.

Rituális kéztartások

Indiából eredő hagyomány szerint a szerzetesek a mantrák kiejtését rituális kézmozdulatokkal kísérték, ezekkel mintegy meghatározva az istenek megidézését. A különböző kéztartások (*mudrák*) eredetileg különböző gondolati tartalmat jelképeztek.

Adakozás kéztartása (A): a jobb kéz lazán lefelé lóg, a tenyér kifelé van fordítva, minden ujj lefelé nyújtózik.

Buddha fennsőbbiségének és örök létének kéztartása (B): a befelé néző kezek a mell előtt keresztbe téve tartják a szimbólumokat, általában a vadzsrát és a csengőt.

Elmélikedő kéztartás (C): a kezek felfelé fordított tenyérrel pihennek az ölben. A jobb kéz a bal fölé van helyezve annak jelképeként, hogy a pozitívum felülmúlja a negatívumot.

A félelmet elhárító kéztartás (D): a tenyér kifelé fordul, az ujjak kinyújtva. Két változata van. Felső helyzetben: a kar felemelve, az ujjak felfelé nyújtóznak. Alsó helyzetben: a kar leeresztve, az ujjak kifelé nyújtóznak.

Félelmet keltő kéztartás (E): a kézfejek a mell előtt keresztetik egymást, a tenyerek kifelé fordulnak, az ujjak nincsenek mereven kinyújtva.

Fenyegető kéztartás (F): a mutatóujj fenyegetően kinyújtva, a többi ujj szorosan zárva.

A földet érintő, illetve tanúságu hívo kéztartás (G): a jobb kar a jobb térd előtt lenyúlik. A tenyér befelé fordul, az ujjak nyújtva, hogy érintsék a lótusztrónt.

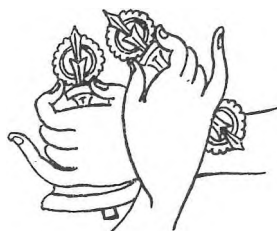
Imádkozó és üdvözlő kéztartás (H): a két tenyér érintkezik, az ujjak kinyújtva. Általában a mellkas előtt vagy a fej fölött.

A Tan kerekét mozgásba hozó kéztartás (I): Általában mindkét kéz a mell előtt, a bal kéz takarja a jobbát. Az ujjak többnyire felfelé nyúlnak, ám a hüvelyk- és mutatóujjak kört alkotnak.

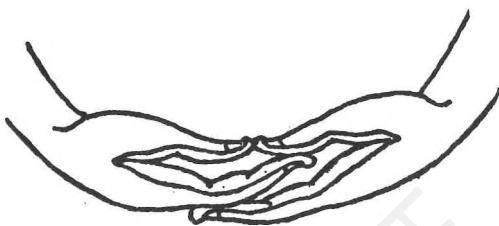
Vitatkozó, érvelő kéztartás (K): a tenyér kifelé fordul, a hüvelykujj és a mutatóujj hegye érintik egymást.

A) Adakozás kéztartása (sz.: varada)

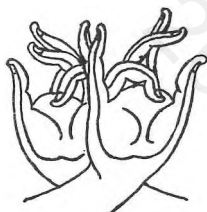
B) Buddha fennsőbbségének és örök létének kéztartása (sz.: álinghaszta)

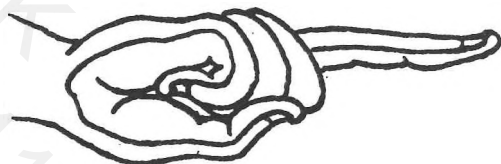
C) Elmélkedő kéztartás (sz.: dhjána)

D) A félelmet elhárító kéztartás (sz.: abhaja)

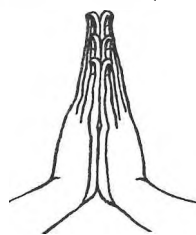
E) Félelmet keltő kéztartás (sz.: bhútadámara)

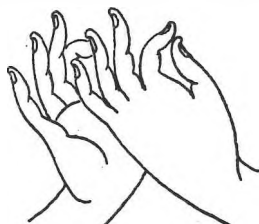
F) Fenyegető kéztartás (sz.: tardzsani)

G) A földet érintő, illetve tanúságul hívó kéztartás (sz.: bhúmiszparsa)

H) Imádkozó és üdvözlő kéztartás (sz.: namaszkára)

I) A Tan kerekét mozgásba hozó kéztartás (sz.: dharmacsakra)

K) Vitatkozó, érvelő kéztartás (sz.: vitarka)

Attributumok

A kézben tartott tárgyak, attributumok szintén szimbolikus tartalmakat hordoznak. Most csak a legfontosabbakat, a kiállított szobrokon leggyakrabban előfordulókat mutatjuk be.

A **kerék** (1.) ősi Napszimbólum, a buddhizmus mindig nyolc küllőjű kereke (a nyolc küllő a Tan egyik alapigazságát, a Nemes Nyolcas Ösvényt jelképezi) a mozgásba hozott Tant jelzi. A korai buddhista művészetben a Tankerék magát Buddhát képviselte, később Buddha első, Benáreszi Prédikációjának szimbólumává vált.

A minden kívánságot teljesítő **csintámani drágakövet** (2.), minden drágakő anyját lángokkal körülvevett, hat vagy kilenc hosszúkás drágakőből álló csoportként szokták ábrázolni.

A **lótusz** (3.) a tisztaság szimbóluma, amely bár a sárból veszi eredetét, tiszta virágát és leveleit a vízen nyugtatja, s azok soha nem áznak el.

A **győzelmi zászló** (4.) a megvilágosodás jelképe, felül kör alakú.

A **kancsó** (5.) a szentelt víz vagy az Örök Élet vizének tárolására szolgál.

A **három drágakő** (6.) Buddhának, Tanának és Egyházának jelképe.

A **vadzra** (7.) Indra villámfegyveréből vette eredetét, az evilági lét fölötti hatalom jelképe, a világalkotó férfi princípiumot képviseli.

Párja, a **csengő** (8.) a női princípium, a bölcsesség szimbóluma.

A **visvavadzra** (9.) az egyensúly, az állandóság, a mindenható hatalom szimbóluma.

A kínai eredetű **jin** és **jang** jel (10.) gyakorta a visvavadzra közepét alkotja, a két világalkotó elem, a menny és a föld, a fény és a sötétség, a férfi és női princípium, a mozgás és a nyugalom stb. képi ábrázolása.

Az indiai **pálmalevél formájú könyv** (11.) a vallásos bölcsességet jelképezi.

A drágaköveket hányó **monguz** (12.) a föld alá rejtőzött félistenek, a kígyók legyőzője, a gazdagság szimbóluma.

A haragvó istenek bal kezükben vérrrel telt **koponyacsészét** (13.) szoktak tartani.

A két koponyából készített **kézi dob** (14.) elsősorban Mahákála attribútuma.

A **háromágú szigony** (15.) a mohóság, a gyűlölet és az elvakultság legyőzésének jelképe.

A **bárd** (16.) a nemtudás gyökerét vágja el.

A **kard** (17.) a megismerés nehézségeinek csomóit átvágó értelem szimbóluma, mindennek előtt a Tudás Istenére, Mandzsusrára jellemző.

Az **áldozati varázstőr** (18.) a rossz szellemekkel szemben eredményes fegyver.

Az **elefántösztöke** (19.) az élőlények szent úton vezetésének szimbóluma.

Az **íj** (20.) a felvilágosulatlanokkal szembeni szánalom szimbóluma.

Az **alamizsnás szilke** (21.) az indiai vándorszerzetesek szimbóluma.

Az **olvasófüzér** (22.) a lét körforgásából, a szanszárából való megszabadulás jelképe. Szelíd istenségek kezében gyöngyből, haragvó istenségek kezében emberi koponyákból készült füzér látható.

A **nyíl** (23.) a démonikus istenségek kultuszában kap szerepet. Az abszolutumból való kiindulás szimbóluma.

A **bot** (24.) szintén haragvó istenek kezében, így pl. Srídevi kezében látható fegyver.

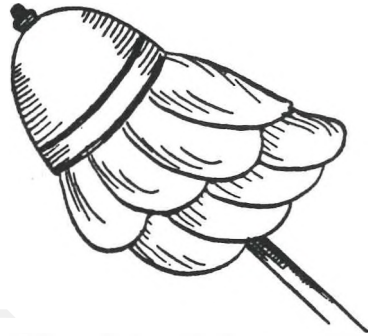
1. Kerék (sz.: csakra)

2. Csintámani drágakő (sz.: csintámani)

3. Lótusz (sz.: padma)

4. Győzelmi zászló (sz.: dhvadsza)

5. Kancsó (sz.: kalasa)

6. Három drágakő (sz.: triratna)

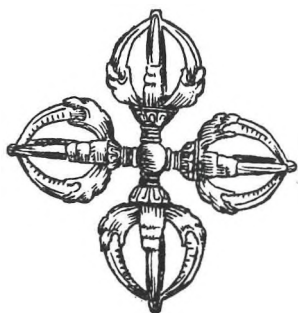
Vajra

7. Vadzsra (sz.: vadzsra)

8. Csengő (sz.: ghanṭá)

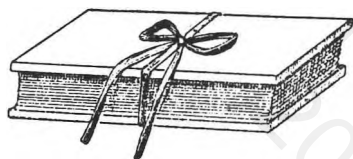

9. Visvavadzsra (sz.: visvavadzsra)

10. Jin és jang jel

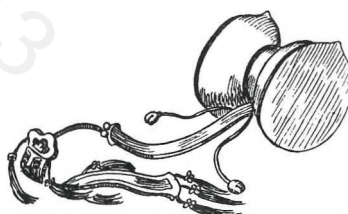
11. Könyv (sz.: puszta)

12. Monguz (sz.: nakula)

13. Koponyacsésze (sz.: kapála)

14. Koponyadob (sz.: damaru)

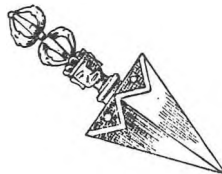
15. Háromágú szigony (sz. trisúla)

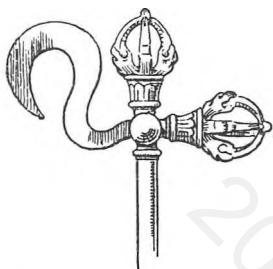
16. Bárd (sz.: karttriká)

17. Kard (sz.: khadga)

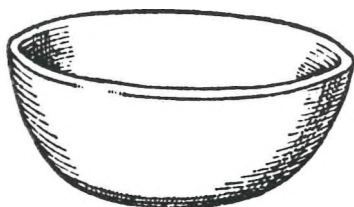
18. Áldozati varázstőr (sz.: kila)

19. Elefántösztöke (sz.: ankusa)

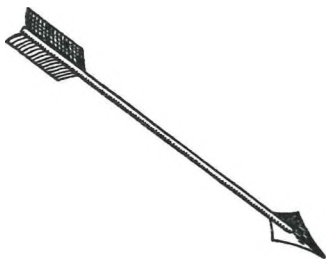
20. Íj (sz.: csápa)

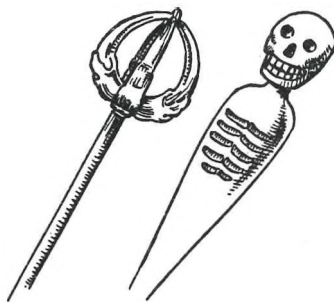
21. Alamizsnás szilke (sz.: pátra)

22. Olvasófűzér (sz.: málá)

23. Nyíl (sz.: sara)

24. Bot (sz.: danda)

A lamaizmus művészetének ikonográfiája indiai eredetű, szanszkrit szövegeken alapul. Ezek közül a legrégebbek az i. sz. VII—VIII. század körül jöttek létre és osztályozták a különböző isteneket. Ikonográfiai forrásként az egyes istenek meditatív megidézésére szolgáló *szádhanák* a legfontosabbak, melyeket tibetire és kínaira is lefordítottak, s amelyekkel a mongol művészek is megismerkedtek. A későbbiekben fanyomatos ábrázolások is a művészek rendelkezésére álltak. A legismertebb ilyen művek a Második Dzsandzsa *kutuktu, Rolbidordzs* (1717—1786) által Pekingben kiadott 300, illetve 500 Buddha-képet tartalmazó könyvecskék.

A minták tehát indiai eredetűek, illetve azok nepáli változatai. Indiában az észak-indiai Pála (VIII—XII. század) és a Széna dinasztia (XI—XII. század) uralkodására tehető a buddhista művészet virágkora, bár az ikonográfia végleges rendszere már korábban, a Gupta-korszakban (IV—VIII. század) kialakult. A Pála—Széna korszakra jellemző az indiai fémplasztika típusainak megállapodása, melyek mintául szolgáltak a nepáli művészeknek is. Az iszlám hódítás következtében a szomszédos területekre, különösen Nepálba és Tibetbe menekült szerzetesek elsősorban a Pála-stílusú művészetet honosították meg. Bár a korábban kialakult közép-ázsiai és a kasmíri változatok szintén jelentős befolyást gyakoroltak (utóbbiak a XI—XVII. század között és csak Nyugat-Tibetben), Nepálban, Tibettől eltérően, már hagyománya volt a hinduizmusnak és buddhizmusnak. A nepáli kapcsolat és hatás sokáig állandó maradt, ezért nehéz különbséget tenni különösen a korai nepáli és tibeti darabok között. Míg a korai nepáli munkák a Pála-stílushoz állnak közelebb, a késői, XVIII—XIX. századbéliek finomabb, dekoratívabb kidolgozásúak, mint a tibetiek. Baktay Ervin szerint a nepáli szobrok az indiai stílus jellegzetességeit mutatják a testrészek arányában, a ruharedőzet kidolgozásában és az arcok típusában; a későbbiekben azonban az ötvös- és díszítőművészet került túlsúlyba, és ez különösen a XVII. század után a plasztikai megmunkálást háttérbe szorította.

A VII. századtól kezdve Kína fontos hatást gyakorolt a tibeti művészetre. A mongol Jüan dinasztia (XIII—XIV. század) idején a lamaizmus népszerű vallássá vált Kínában, befolyása Pekingig terjedt és egészen a mandzsu uralkodókig (XVII—XX. század) folytatódott. A kínai hatás megmutatkozik a technikában, a szimbólumokban, s befolyásolta a formavilágot is: díszesebb, világiasabb elemeket hozott. Az alakok stilizáltabbá váltak, a ruházatok rajzolatában és az arcok típusában (teltebb orcák, ferde metszésű szemek stb.) is érzékelhető a változás.

A tibeti művészetben számos hatás érvényesült, de az erős tradíció, a műtárgyak könnyű szállíthatósága és az ezeket készítő mesteremberek mozgékonyága (csak annyi ideig tartózkodtak egy-egy kolostorban, amíg munkájukat be nem fejezték) rendkívül megnehezíti a különböző korok, stílusok meghatározását.

A szobor, mint istenábrázolás, vallási tartalmakat hordozó szimbolikus tárgy, a meditáció anyagi „támasza”, ezért készítését a fizikai munkák között a legmagasabb értékűnek tekintik. A munka minden fontosabb állomását szertartások kísérik.

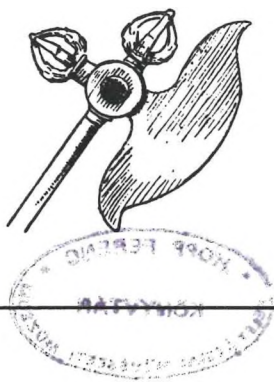
Mielőtt a művész munkához látna, szent írások felolvasásából, áldozatbemutatóból és alamizsnaosztásból álló szertartáson vesz részt. A ceremóniát végző láma megidézi Mandzsusrit, a Tudás Istenét, majd megáldja a művészt, a helyet, ahol a munkát végezni fogja, s a felhasználandó anyagokat, szerszámokat.

A művész személyének szélsőségektől mentesnek kell lennie, s az alkotás folyamán tartózkodnia kell részegítő italok, hús, hagyma, fokhagyma fogyasztásától. Bizonyos védőistenségek ábrázolásához elengedhetetlenül szükséges, hogy a művész megkapja a megfelelő tantrikus beavatást, s a munka megkezdése előtt egy bizonyos időt visszavonult meditációval töltsön.

A munkát nyugodt, csendes helyen kell végezni, s megfontolás tárgya az is, milyen irányba fordulva dolgozzon a művész. Szelíd istenségek esetében kelet a kedvező irány; az erények gyarapodása, hosszú élet vagy gazdagság elnyerése érdekében ábrázolt istenségeknél dél a megfelelő; bizonyos tantrikus istenségek alkotásakor nyugat felé, míg haragvó istenségek esetében észak felé fordulva alkot a művész. Ha megvilágítási okok miatt a művész kénytelen mégis másik irányba fordulni, először a kedvező irányba fordulva ül, és csak azután lát munkához.

Bizonyos istenségek esetében szent szövegek írják elő az adalékanyagokat (szent helyről hozott föld, szent láma földi maradványai, jó illatú gyógynövények stb.). Fém-szobrok esetében ezeket folyadék formájában a szobor belsejére festik.

A művet elkészülte után a *rabne* (tib.: rab-gnasz) felavatási szertartás keretében felszentelik. A belsejében lévő üreget megtöltik szent tárgyakkal (például kis papírtekercsekre írt imák, szent emberek relikviái, áldozati árpaszemek). A szobor alját ezután fedőlappal lezárják (agyagszobrok esetében ez a fedőlappal fából készül), a visvavadzsra jelét vésik rá, majd viasszal biztosítják, hogy ne kerüljenek károsító anyagok vagy élőlények a belsejébe. A szertartás során megidézik az ábrázolt istenséget, aki mintegy beleköltözik a műbe. Ezután a szobornak „lelke” van. A művet már nem esztétikai szempontból szemléljük, hanem mintegy az istenségként tiszteljük. Ennek bizonyítéka, hogy a szobrot bizonyos esetekben felöltöztetik, másrészt eltávolítják belőle a szentséget, mielőtt „hitleneknek” eládnák.

A követ Nepálban és Tibetben általában reliefsként munkálják meg. Megemlítendő a főleg szantálfa importon alapuló faszobrászatuk, valamint a kisplasztika egyik különlegessége, a sokszínű, tarka vajsobrászat; ilyen műveket szertartásokhoz használnak, majd elpusztítják őket. A legkedveltebb anyag azonban az agyag és a fém. Az agyagot mintázás előtt szent anyagokkal összekeverik, majd formába öntik, pecsételik. Gyakori fajtája a kisméretű „fogadalmi tábla” (tib.: *cha-cha*), mely relikvia a hívők fogadalmi felajánlásaként készül nemcsak agyagból, hanem különböző fémekből is. A nagyobb, festett agyagfigurák sokszor úgy készülnek, hogy a még lágy anyagot papírmasszával átítatják és ettől száradás után a szobrok olyan kemények lesznek, mint a kő.

A fémsobrászat legfontosabb ága a kisplasztika. Az alapanyag lehet vörös-, sárgaréz, ezüst, a leggyakoribb azonban az aranyozott bronz. A bronz általában négy-öt fém (réz, ezüst, ólom, cink és/vagy vas) ötvözete. Arányaik variációja különböző árnyalatokat hoz létre. A szobrokat ősi indiai szabályok szerint, leginkább az úgynevezett „viaszvesztéses” eljárással készítették. Az agyagból mintázott és kiégetett belső formát olyan vastag viaszréteggel vonták be, amilyen vastagságúra a szobor falát szánták. (A mongoloknál — nomád nagyállattartó nép lévén — nem volt elegendő természetben található viasz. A fenyőgyantát összekeverték bambusz hamujával, összegyúrták, kecskesírt adtak hozzá, majd ezt a masszát vasmozsárban ütögették.) A viaszréteg felületére vitték fel a díszítést, majd elkészítették a szobor negatívját oly módon, hogy több, először vékonyan iszapolt, majd durvább, papírral kevert agyagréteggel fedték be, melyen kis nyílást hagytak és az egész formát kiégették. Miután a viasz megolvadt és a nyíláson kifolyt, a belső agyagmagot rögzítették és a viasz helyén maradt üregbe öntötték a folyékony fémötvözetet. A fém megszilárdulása után az agyagformát szétörték és a mag darabjait kiszedték. Ezután elvégezték az utólagos javításokat és finomításokat, a plasztika polírozását, vésését majd az aranyozást. Ez többféle lehetett: tűzaranyozás, laparanyozás vagy festés hidegarannyal. A végső fázis a tárgy drágakövekkel (többnyire türkizzel és korallal) való díszítése volt.

Bár ezeket a kisplasztikákat vallási funkciójuk miatt tömegesen állították elő, készítésük technikájának megfelelően azonban egyediek. Minden ötvény eredeti darab, annál is inkább, mivel az öntőminták elpusztulnak a folyamatban. A bonyolultabb figurák több részből állnak, forrasztottak vagy szegecseltek, de az is előfordult, hogy a szobrok egyes részeit, például a testet és az azt takaró ruházatot más-más öntvényből készítették.

A szobrok bizonyos részeit festették, az arcokat általában arannyal. A békés istenek haja kék vagy fekete, a haragvóké vörös. Szabályos időközökben a szobrokat újrifestették, hogy a rongált, károsodott képmás szemlélése ne hozzon balszerencsét. A szemeiket és a száját közvetlenül a felszentelési szertartás előtt festették be.

In the exhibition „The art of Lamaism” the Ferenc Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts displayed most of its Tibetan and Nepalese Collections and some items of the Mongolian Collection to the public in 1984. The current exhibition is intended to be the first in a series presenting Buddhist art from the different collections of the Museum. The aim is to show Lamaist sculpture of Mongolian and Chinese origin, in a fuller extent as plastic art, which was rarely exhibited in the past, to acquaint the visitors with the structure and main personalities of the Lamaist Pantheon, and demonstrate the characteristics of the different styles, periods and areas.

In the 1930s an important collection of Lamaist sculpture, mainly of Nepalese origin, was donated to the Museum by Imre Schwaiger (1864—1940), a Hungarian art dealer who had lived in Delhi. Scientific research and publication work were carried out by Ervin Baktay (1890—1963) and Edit Tóth (1932—1965), to whom we are indebted for their activity.

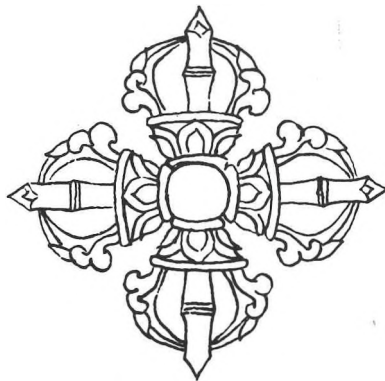
The museum also received the inheritance of Károly Csapek (1904—1976), a painter and restorer, and designer of the Herend Porcelain Factory, who had a collection of outstanding Buddhist sculpture. It represents a late variation of Lamaist sculpture from the 18th—19th centuries, showing Chinese influence and at the same time of high artistic value.

A small selection from the Leder Collection of the Hungarian Museum of Ethnology (Budapest) is also exhibited to fill any gap in the current display. The items represent the art of Outer Mongolia in the latter half of the 19th century, collected by Hans Leder (1843—1921) from different Buddhist monasteries of Northern Mongolia.

The authors of this catalogue wish to express their sincere gratitude to the curators of the Museum who have dealt with the objects of Lamaist art over the past seventy years.

- BAKTAY E.: Nepáli fémplasztika a Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeumban. In: Az Iparművészeti Múzeum Évkönyvei, II. (1955) 291—304. o.
- BAKTAY E.: Recent Acquisitions of the Museum of Eastern Asiatic Arts in Budapest. In: Acta Orientalia Hung. I. (1951) 191—212. o.
- BHATTACHARYYA, B.: The Indian Buddhist Iconography. Calcutta, 1968
Buddhistische Kunst. Hrsg. Andreas Lommel. München, 1968
- CLARK, W. E.: Two Lamaistic Pantheons. I—II. Cambridge, 1937
- CÜLTEM, N.-O.: Iszkusstvo Mongolii sz drevnejsih vremen do nacsala XX. veka. Moszkva, 1986
- CÜLTEM, N.: Vüdajuscisjszja mongolszkij szkulptor G. Dzanabadzar. Ulan-Bator, 1982
- DAGYAB, L. Sh.: Tibetan Religious Art. I—II. Wiesbaden, 1977
Dieux et démons de l'Himalaya. Art du bouddhisme lamaïque. Paris, 1977
- FEHÉR J.: Lamaista művészet. Kiállítás Kőrösi Csoma Sándor emlékére. Budapest, 1984
- FERENCZY L.: Buddhist Works of Art in the Ferenc Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts, Budapest. In: Orientations, 1987. March, 30—41. o.
- GETTY, A.: The Gods of Northern Buddhism. Oxford, 1914
- GORDON, A. K.: The Iconography of Tibetan Lamaism. New York, 1939
- GRÜNWEDEL, A.: Mythologie des Buddhismus in Tibet und der Mongolei. Berlin, 1900
- HORVÁTH V.: Lamaista hitvilág. Budapest, 1980
- HUMMEL, S.: Geschichte der tibetischen Kunst. Leipzig, 1953
A Köztes Lét Könyvei. (Ford.: Kara György.) Budapest, 1986
- NEBESKY-WOJKOWITZ, R. de: Oracles and Demons of Tibet. The Hague, 1956
- OLSCHAK, C. G. T. Wangyal: Mystik und Kunst Alt tibets. Bern—Stuttgart, 1972
- SCHROEDER, U. von: Indo-Tibetan Bronzes. Hongkong, 1981
- SZABÓ B.—DASBALDAN, D.—KARA Gy.: Mongólia művészete. Budapest, 1981
- SZABÓ B.: Régi tibeti és nepáli művészet. Miskolc, 1982
- TERJÉK J.: A lamaista ikonometria. In: Keletkutatás, 1973. 147—156. o.
- TÓTH E.: Nepál művészete a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeumban. Budapest, 1963

1. Vadszradhara Ádibuddha, a „Vadszrát Tartó” Ősbuddha

Vadszradharát, a „Vadszrát Tartó” Ősbuddhát a Gelukpa, Szakjapa és Kagyüpa rendek Ádibuddhaként tisztelik. Magától keletkezett lény, aki már mindenek előtt létezett; amikor még minden üres volt, az Óm szótagból saját akaratából született. Az Ádibuddha a nepáli felfogás szerint végtelen, mindenható, önmagától létező, minden dolgok forrása és nemzője, aki az ötféle tudás és az ötféle meditáció révén létrehozta az öt meditációs buddhát.

A szobor főalakja, Vadszradhara női energiáját, Pradnyápáramitát, a Transzcendentális Tudás istennőjét öleli. A főalak, Vadszradhara koronás buddhaábrázolásban ül előttünk, vagyis bódhiszattva koronát és díszeket, hercegi öltözetet visel. Teste híven tükrözi vissza a tökéletes emberi test arányait. Keresztbe tett kezeiben vadszrát és csengőt tart, a világalkotó férfi és női principium jeleit. Arca szemből nézve vallási elmélyülést mutat. Ha bal felé fordítjuk el, először gyengéd szerelmes mosoly, majd büszke első szerelem sugárzik ránk. Jobb felé fordítva az uralkodói határozottság vonásai tűnnek fokozatosan elő.

A pradnyá — Vadszradharához hasonlóan — drágakődiadémot és hercegnői öltözetet visel, kezeiben bárdot és koponyacsészét tart. Arca vallási elmélyülést mutat. A szobor kivételes kompozíciós megoldása, hogy a tömör megfogalmazású test dob alakú talpazatával, a lóusztrónnal szinte egyetlen gömböt alkot.

A művet, a Dzanabadzar „kézjegyének” tartott különleges mintázatú lóusztrón alapján, az I. Urgai Élő Buddha, Táranátha megtestesülése, Öndör Gegen (szerzetesi nevén: Dzanabadzar 1635—1723) alkotásának tekinthetjük. A sokoldalú tehetségű, s hosszú alkotó életet élő vallási vezető a mongol művelődés történetébe kolostorok alapításával, a szojombo írás és a vízszintes négyszögletes írás megalkotásával (1686), vallási indíttatású didaktikus költészetével, festményekkel, s egyéni stílusú szobrászatával írta be nevét.

Aranyozott bronz

Mongólia, XVII—XVIII. század

Katalógus 1.

Ltsz.: 66.55

2

2. Amitábha dhjánibuddha, a „Végtelen Fény” meditációs buddha

Amitábha, a „Végtelen Fény” dhjánibuddha, Sákjamuni buddha szellemi atyja a Jelen (vagyis a negyedik) Világkorszak meditációs buddhája. Tibetben a Pancsen Lámákat tartják Amitábha földi megtestesüléseinek. Tartózkodási helye a Nyugati Paradicsom, ahová aszszony nem juthat be, ám ha erényes cselekedetei révén a következő világban férfitestet ölt, számára is elérhetővé válnak örömei.

A kis tömör vörösréz szobor elmélkedő ülésben ábrázolja Amitábhát. A szerzetesi ruhát viselő alak ölében alamizsnás szilkét tart. A lótusztrón hátoldalán nehezen kivehető kínai felirat látható, mely még várja megfejtőjét. Mivel Amitábha-ábrázolást elsősorban valakinek a halála után szoktak készíteni, a felirat talán erre a személyre vonatkozik.

Tömör bronz

Kína, datálása bizonytalan

Katalógus: 4.

Ltsz.: 68.27

3

3. Amitájusz dhjánibuddha, a „Végtelen Élet” meditációs buddha

Amitájusz aktív formája, külön alakja Amitábha dhjánibuddhának. Neve eredetileg Amitábha jelzője; kultusza a XIII—XIV. században kezdődik. Gazdagságért, egészségért és hosszú életért imádkoznak hozzá. A leírás szerint képmása előtt egy koponyacsészében vajas tésztából és „életvízből” (amrita) álló áldozatot ajánlanak fel, majd a szertartást végző láma az isten ölében lévő vázára egy vadzsrát helyez, ahonnan egy kötél segítségével a varázshatást saját szíve felé irányítja. Ezután fogyasztják el a megszentelt tésztát és nektárt.

Amitájusz kettős lótusztrónon, elmélkedő, meditációs ülésben ül. Ölébe fektetett kezei elmélkedő tartásban nyugszanak, bennük fő attribútuma, a halhatatlanság italával teli, igen finoman cizellált kancsó látható. Amitábha „gyönyörtestben” megjelenő formájaként bódhisattva díszeket visel.

Aranyozott bronz

Észak-Kína, XIV—XVI. század

Katalógus: 5.

Ltsz.: 76.51

4. A tizenegyfejű Avalókitésvara dhjánibódhiszattva, a „Könyörületesség Ura” meditációs bódhiszattva

Avalókitésvara a Jelen Világkorszak meditációs bódhiszattvája. Tibet védőistene, a könyörületesség megtestesítője. Amitábha szellemi fiának, a Könyörületesség Urának mennyei lakhelye a Potala hegy. Tibetben az ő megtestesüléseként tisztelték először Szongcen Gampo királyt, majd a Dalai Lámákat is az ő inkarnációjának tekintették és tekintik.

Tibetben és Mongóliában elterjedt tizenegyfejű változata a legenda szerint a következőképpen keletkezett: a könyörületes Avalókitésvara alászállt a pokolba, hogy megtérítse és a Nyugati Paradicsomba vezesse a bűnösöket. Ám kétségbeesetten tapasztalta, hogy minden egyes megtérő helyébe új bűnös lépett, ezért az emberiség megmentésének lehetetlensége felett érzett bánatában feje tíz részre szakadt. Amitábha ezeket mind egész fejjé változtatta, három hármas csoportban Avalókitésvara nyakára ültette; a tizedik fej egy haragvó fej lett, míg tizenegyedikként saját fejét helyezte el az egész tetején. Így Avalókitésvara jelenleg huszonkét szemével láthatja a szenvedéseket és tizenegy fővel gondolkozhat az emberiség megmentésén.

Az egyenes lábbal álló figura hercegi öltözéket, bódhiszattva díszeket visel. Első két kezét a melle előtt tartja imádkozó kéztartásban, a többi hat karja az elveszetteket megmentő erejére utal. Egyik felső kezében olvasófüzért tart, többi attributumai elvesztek.

Avalókitésvarát Kínában Kuan-jin, Japánban Kvannon néven tisztelik.

Aranyozott bronz

Kína, XIX. század

Katalógus: 33.

Ltsz.: 65.32

5

5. Sadaksari Avalókitésvara dhjáribódhiszattva, a „Hat Szótag” meditációs bódhiszattva

Avalókitésvara tantrikus, négykarú megjelenítési formája. Neve a Tibetben leggyakrabban használt, igen összetett jelentésű, hat szótagú imát, varázsszöveget személyesíti meg: „Óm, drágakő a lótuszban, hüm!” (Óm mani padmé hüm), mely a hat létalakra is vonatkozik. Avalókitésvara eme megtestesülése inkarnálódik a Dalai Lámákban.

Kettős lótusztrónon, elmélkedő ülésben ül. Első két keze imádkozó tartásban, vállmagasságba emelt jobbából hiányzik az olvasófüzér. Felemelt baljában általában az „óm mani padmé hüm” hat szótagjára utaló hatszirmú (itt nyolcszirmú, a nyolc bódhiszattvát jelentő) lótuszt tart. Bódhiszattva díszeket visel, homlokán úrná, magasra tornyozott haján a csintamani drágakő. Nyakán az istenség békés jellegét hangsúlyozó három ránc. Finoman cizellált ékszerein hiányos türkiz, korall és gyöngyberakások. Bár származási helye Tibet, stílusa a test arányainak megkomponálásában a nepálihoz áll közel.

Aranyozott sárgaréz

Tibet, XVII—XVIII. század

Katalógus: 26.

Ltsz.: 58.152

6

6. Arapacsana Mandzsusri dhjáribódhiszattva, a „Tántoríthatatlan Szépséges” meditációs bódhiszattva

Mandzsusri a Transzcendentális Tudás megszemélyesítője, a Tan terjesztésére volt hivatott. A kínai hagyomány szerint apa és anya nélkül, a világ szennytől mentesen jött a világra: a Gautama Buddha homlokából sugárzó fény átfűrt egy dzsambu fát (Jambosa vulg.) a Vu-taj hegy lábánál, melyből lótusz fakadt. Ennek a lótusznak a kelyhéből lépett ki Mandzsusri.

A nepáli hagyomány Nepál keletkezését Mandzsusrinak tulajdonítja. A legenda szerint Mandzsusri elhagyta a Vu-taj hegyet, hogy meglátogassa Ádibuddha szentélyét a Kálihrada tó melletti hegyen. Odaérvén azt tapasztalta, hogy a tó hemzseg a víziszörnyektől, a szentély pedig megközelíthetetlen. Kardjával ezért számos völgyet nyitott a tó déli partján. A tó vize a

nyílásokon keresztül lefolyt, szárazföldet hagyva maga után. Ez a föld a mai Nepál.

A lamaista országokban a Holdújév első napját mindig Mandzsusri tiszteletének szentelik. Általában egyedül ábrázolják, bár van női energiája: Szaraszvatí, a Melódia istennője.

Az elmélkedő ülésben ülő Mandzsusri bódhiszattva díszeket és hercegi öltözéket visel. Magasba lendített kardjával a nemtudás felhőt hasítja szét, míg a bal vállánál bimbózó kék lótuszon a Transzcendentális Tudás könyve, a Pradnyáparamitá nyugszik.

Az arc érzelmekben gazdag: szemből nézve komoly elmélyülés, félig elfordítva jobbról enyhén erotikus mosoly, balról nézve férfias elszántság olvasható le róla.

A művész nem egy geometriai formába helyezte bele az alakot, hanem éppen ellenkezőleg, kifejtette belőle azt. A figurát a felső rész mozgalmassága, lendülete, illetve az ülés mód stabilitásának kettőssége jellemzi.

Méretei, ikonográfiai elemei, a lótusztrón megoldása, az ábrázolásmód és stílusjegyek alapján ezt a szobrot is Dzanabadzar alkotásának tekintjük.

Aranyozott bronz

Mongólia, XVII–XVIII. század

Katalógus: 39.

Ltsz.: 79.43

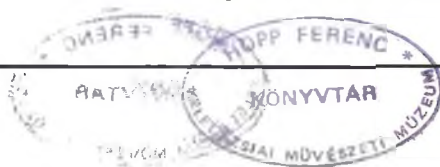

7. Maitréja dhjánibódhiszattva, a „Szeretettel Teljes” meditációs bódhiszattva, az Eljövendő Világkorszak buddhája

Maitréját, az Eljövendőt, az ötödik Világkorszak buddháját, a nyolc dhjánibódhiszattva egyikét a hagyomány szerint az öt megelőző, a Jelen Világkorszak buddhája, Sákjamuni jelölte ki utódjául. A buddhista tradíció szerint a Tusita mennyországban, az „Örömteli földön” tartózkodik bódhiszattvaként — ahol az emberi világba való leereszkedésüket megelőzően élnek a buddhák — és magyarázza az isteneknek a Törvényt.

Maitréját bódhiszattvaként és buddhaként egyaránt ábrázolják. Mint bódhiszattva lehet álló alak, vagy mint jelen formájában, zárt lábakkal, „európai módon” ül egy többszörösen tagolt trónon, s lábait két kis lótuszon nyugtat-

7

ja. Kezei a Tan kerekét mozgásba hozó tartásban. A fejsúcán lévő apró sztúpa arra utal, hogy amikor Maitréja a Tusita mennyországot elhagyja, ahhoz a sztúpához érkezik, ahol a Harmadik Világkorszak buddhája, Kásjapa nyugszik és itt veszi át buddha öltözékét.

Maitréja bódhiszattva öltözetet és díszeket visel, mindkét oldalán egy-egy lótusz, a baloldalin másik jelképe a halhatatlanság italával, az amritával teli kancsó.

Aranyozott vörösréz
Nepál, XVIII. század
Katalógus 37.

Ltsz.: 68.22

8. Ácsárja Vadzsrápáni dhjánibódhiszattva, a „Vadzsrát Tartó Mester” meditációs bódhiszattva

Ácsárja Vadzsrápáni a Második Világkorszak dhjánibódhiszattvájának, Vadzsrápáninak ijesztő megjelenése. A vadzsrájána irányzat egyik leggyakrabban idézett bódhiszattvája. Eredetét Indrával is kapcsolatba hozták, a buddhista legendák szerint jelen volt Sákjamuni Kapilavasztuból való távozásakor, vagy amikor Sákjamuni a nágáknak, a sárkánykigyóknak prédikált, Vadzsrápáni Garuda-formát öltött magára, hogy megvédelmezze őket halálos ellenségüktől a kígyóölő Garuda-madártól.

Ácsárja Vadzsrápáni lótusztrónon, jobbra kilépő testtartásban áll, egy-egy kígyóra tapos. Felemelt jobb kezében vadzsra, az erő és hatalom jelképe, hogy megszüntesse a tévelygéseket. Behajlított bal keze fenyegető kéztartásban, benne hurok, melyen horog és fél vadzsra csüng. Arca haragos, vörösre festett haja felfelé meredve lángol, benne fél vadzsra. Fején koponyakorona, homlokán harmadik szem, nyakában emberfejfűzér, ágyékkötője tigrisbőr.

Aranyozott bronz
Mongólia, XIX. század
Katalógus:47.

Ltsz.: 88.23

8

9. Gautama Sákjamuni másusbuddha, a „Sákják Bölcse” ember-buddha

A buddhista pantheon negyedik ember-buddhája a Sákja család bölcse, Gautama Sziddhártha herceg, a Jelen Világkorszakban a buddhizmus terjesztője valóságos történeti személyiség volt. Az i. e. VI. században Észak-Indiában élt és prédikált. Egyes európai kutatók szerint csak az i. sz. I. századtól készítettek róla antropomorf ábrázolásokat, a buddhista hagyomány azonban több, Buddha életében készült „portrét” is említ. Ezek egyike volt az úgynevezett Udajána-Buddha, melyet Bimbiszára király ajándékkul készíttetett távol élő uralkodótársa, Udajána király számára. Buddha vállalta, hogy modellt áll az alkotáshoz, ám a testéből kiáramló fény elvakította a művészeket. A nagylelkű Buddha ekkor egy tó partján telepedett le, s vízben tükröződő képe alapján készítették el képmását.

Az egyenesen álló Buddha jobb kezével a félelmet elhárító kéztartást, baljával az adakozás kéztartását mutatja. Ruhájának redői a víz hullámzását utánozzák. Homlokát ötágú drágaködiadém díszíti, ugyancsak drágakövel ékes usnását láthatunk koponyája tetején. Az alacsony lótuusztrón jelenleg is őrzi a beléhelyezett szentségeket.

Aranyozott bronz
Kína, XIX. század
Katalógus: 82.

Ltsz.: 67.94

10. Gautama Sákjamuni másusbuddha, a „Sákják Bölcse” ember-buddha

A szobor kéztartása a „Tan kerekének elindítására”, azaz Buddha legelső beszédére utal, melyet Benáreszben mondott el, s amely alapvető tanításainak összegzése. Bár a kerék eredetileg a viláгурalkodó király, a Csakravartin („a kerék megforgatója”) jelzője, mint a „Tan kereke”, a buddhizmus jelképévé vált.

Sákjamuni elmélkedő testtartásban, kettős lótuusztrónon ül, melynek szirmai rendkívül finoman kidolgozottak. Kezei a Tan kerekét mozgásba hozó tartásban. Rövid, göndör haja kékre festve, a fejtetőn usnísa (homlokáról az úrnát jelző kő hiányzik). Bal vállán köntös, cizellálása is a szobor kínai eredetére utal.

A szobor eredetileg teljesen meg volt töltve kis zacskókba és selyembe csomagolt ereklyékkel, porokkal, vékony selyemszállal átkötött, feltekeresztelt imaszövegekkel. Középen az eredetileg vörösre festett életfa állt, melynek teje hegyes, gúla alakú és nemcsak a gerincszilopot, hanem a négy oldalú Méru hegyet, a buddhista világegyetem tengelyét is jelképezi. Végig körül van tekerve mantrákkal teleírt papírszalaggal, melyben (feltehetőleg) növényi maradványok is találhatóak.

Aranyozott bronz

Kína, XVII. század

Katalógus: 78.

Ltsz.: 569.1

11

11. Sjámatará, a „Zöld Megmentő”

A Tárák talán a legnépszerűbb női istenség a lamaizmusban, ők a végtelen könyörületesség megtestesítői. Kultuszuk az első évezred első felében alakult ki Indiában, majd a XI. században jutott el Tibetbe. Legnevezetesebbek a Fehér és a Zöld Tárák, melyek a többivel (Kék, Vörös, Sárga) ellentétben nem haragvó kinézetűek, hanem kegyesek.

Tará Amóghasziddhinek, a Jövő Világkorszak dhjánibuddhájának női energiája, pradhanája. Egyik leggyakrabban ábrázolt formája a „Zöld Megmentő”. A legenda szerint a tibeti államalapító, a buddhizmust pártoló „tankirály”, Szongcen Gampo (620—694) egyik felesége, Amsuvarman nepáli király lánya, Bhrikuti hercegnő a „Zöld Megmentő” megtestesülése volt.

Az istennő kettős lótusztrónon ül félig keresztezett lábakkal való testtartásban, jobb lábát a trónusból kiemelkedő finom megmunkálású kis lótuszon nyugtatja. Jobb keze kifelé fordított tenyerével kegyosztó, mellig felemelt bal keze érvelő kéztartásban. Arca különlegesen kifejező, elmélyült, fején öt ékköves diadém. Indiai hercegnői öltözetet és bődhiszattva ékszereket visel, jobb válla mellett a szellemi kibontakozást szimbolizáló lótusz nyílí, párja bal oldaláról hiányzik.

Aranyozott bronz

Tibet vagy Nepál, XVIII. század

Katalógus: 54.

Ltsz.: 88.33

12

12. Sztatárá, a „Fehér Megmentő”

A Tárák másik kegyes megjelenési formája a „Fehér Megmentő”. A már említett legenda szerint Szongcen Gampo másik, kínai felesége egy Tang-dinasztiabeli császár lánya, Vencseng hercegnő Sztatárá egyik megtestesülése volt. II. Katalin orosz cárnőt is Sztatárának tartották a lámahitű burjátok.

Az istennő kettős lótusztrónon ül elmélkedő ülésben, térdén nyugvó, tenyérrel kifelé fordított jobb keze adakozó, felemelt bal keze érvelő, vitakozó kéztartásban. Jellegzetessége a homlokára, valamint talpaira, tenyereire vésett, összesen hét szem. Fején öt ékköves diadém, magasra tornyozott haján a szellemi átalakulást is jelképező „lángoló drágakő”, a csintámani. Viseli a bődhiszattva díszeket, kétoldalról hiányzanak a vállmagasságba felnyúló lótuszok.

Aranyozott bronz

Nepál vagy Kína, XVIII. század második fele

Katalógus: 64.

Ltsz.: 88.29

13

13. Hévadszra jidam, védőisten

Nemcsak szerzetes, hanem egy-egy szekta is választhatott magának védőistent, így lett a Szakja rend védőistene Hévadszra. A bölcsességet és könyörületességet jeleníti meg, megszünteti a káros indulatokat, a nevével jelzett tantrikus mű pedig, mely Hévadszrát, mint az egész lét ősökát mutatja be, szerepet játszott Kubiláj kán megtérésében, a XIII. században.

Kettős lótusztrónon, oldalt, balra kilépő tartásban négy lábával egy-egy fekvő hindu istenen táncol. Nyolc feje közül a középső a legnagyobb, két oldalán, körben pedig még három-három fej helyezkedik el, fölöttük a legkisebb, Aksóbhja dhjánibuddha feje, az ő emanációja Hévadszra. Mindegyiken drágakődiadém és, a legfelsőt kivéve, a transzcendentális látást jelképező harmadik szem. Tizenhat kezében koponyacsészék, melyek közül a jobb oldali nyolcban (felülről lefelé): macska, őz, ember, teve, ökör, öszvér, ló és elefánt. A bal oldali nyolcban istenek: Varuna (Vízisten), Váju (Szélisten), Agni (Tűzisten), Csandra (Holdisten), Szúrja (Napisten), Jama (Halálisten), Vasudhára (Bőségistennő), végül a Földisten.

Nyakából hosszú emberfej- és koponyafüzér csüng. Övdíszei gazdagon megmunkáltak, ékszerein berakásokat imitáló gravírozások.

Nyakát női energiája, a vele jab-jum pózban ábrázolt Nairátmá öleli át bal karjával, melynek keze letört. Jobb kezében bárd. Jobb lábával Hévadzsra derekát kulcsolja át, a balon áll.

Aranyozott vörösréz

Nepál, XVIII. század vége

Katalógus: 114.

Ltsz.: 925

14

14. Jama dharmapála, a „Holtak Ura” tanvédő isten nővérével, Jamíval

Jama a Holtak Ura, a Törvény Királya, az alvilág bírása, a poklok közepén trónol nővérével, Jamíval, aki a női bűnösöket felügyeli. Bár Jama a Poklok Királya, korábbi bűneiért neki is bűnhődnie kell, hogy megtisztulván majd Szamantarádzsaként szülessék újjá.

Jamát általában bikafejjel, mellkasán tanterékkel szokás ábrázolni. Legendája a következő: élt Tibetben egy szent aszkéta, akinek megjövendölték, hogy ha ötven évet egy barlangban mély meditációban tölt, eléri a nirvánát. A negyvenkilencedik év tizenkettedik hónapjának huszonkilencedik napján azonban lopott bikát vezető rablók léptek a barlangba. Már levágták a bika fejét, amikor észrevették a remetét, s elhatározták, hogy megölik a nem kívánatos tanút. Hiába könyörgött az aszkéta, a rablók fejét vették, ám ő erre a Holtak Urának, Jamának vad formáját öltötte magára, nyakára tette a levágott bikafejet és vad öldöklésbe kezdett. A kétségbeesett tibetiek Mandzsusrihoz fordultak segítségért, aki a Jamántaka „Jama legyőzője” formát magára öltve legyőzte az ámokfutóvá vált aszkétát.

Jama női alak felett heverő bikán áll oldalt kilépő pózban. Bikafejét lángoló vörös haj, ötágú koponyakorona és harmadik szem díszíti. Oldalt emelt jobb kezében koponyában végződő botot tart, felemelt bal keze fenyegető kéztartásban van. A meztelen figurán kígyókból fonódó öv, frissen levágott fejekből font nyakfüzér, s egyéb ékek láthatók.

Nővére, Jamí a Poklok Királya felé fordulva áll, baljával koponyacsészét emel, jobb keze

fenyegető kéztartásban. A meztelen női figurát ötágú koponyakorona, karperecek és lábperecek ékítik. A szobor különlegessége a sok helyen kopott, többszínű festés.

Festett bronz

Mongólia, XVIII—XIX. század

Katalógus: 103.

Ltsz.: 74.21

15. Vadzsrabhairava dharmapála, a „Vadzsrájával Félelmet Adó” tanvédő isten

Vadzsrabhairava Jamántaka leggyakoribb megjelenési formája, Tibet és a Gelukpa rend egyik védelmezője. Oldalt, jobbra kilépő testtartásban, jab-jum helyzetben áll női energiájával, Vadzsravétálival. Kilenc feje közül a középső túlméretezett bikafej, két oldalán, körben három-három fej és a középső fölött még kettő, legfelül Mandzsusrié. Harmincnégy karja közül a hátsó nyolc-nyolc hiányzik, kezeiben testrészek, fegyverek, tantrikus szimbólumok, melyek többnyire szintén hiányoznak. A középső kettőben vérrel telt koponyacsésze és bárd, egyik bal felső kezében pedig a festményeken négyarcúnak ábrázolt, itt a kínai *vang* (király) írásjeggyel jelölt Brahmá-fej. Vörösre festett, felfelé meredő haja lángol, fejein a haragvó isteneket jellemző koponyakorona, homlokán harmadik szem, meztelen testén ékszerek, nyakában emberfejfűzér. Hiányzik a szobor lótusztrón talpazata, valamint azok a lények, melyekre tizenhat lábával tapos: jobboldalán állatok, a balon madarak, alattuk indiai istenek. Női energiája fején koponyakorona, két kezében bárd és koponyacsésze, hátán és vörösre festett haján nyolcküllőjű kerék, melyen fél vadzsra is látható.

15

Aranyozott bronz

Kína vagy Mongólia, XIX. század

Katalógus: 100.

Ltsz.: 88.5

16

17

16. Mahākāla dharmapāla, a „Nagy Fekete” tanvédő isten

A hindu pantheonban mint Siva egyik formáját, a lamaizmusban mint Avalókitésvara tantrikus megjelenését tartják számon. Igazán népszerűvé azonban a XVI. században, Mongóliában vált. Alakja több: kettő-, négy-, hat- és tizenhat kezű változatban is ismert, lehet a sátor, a tudomány védője, a gazdagság ura, de talán legfontosabb a „Hatkarú Oltalmazó”, Mongólia védőszentje.

Egysoros lótusztrónon áll, jobbra kilépő testtartásban, egy elefántfejű indiai istenen, Ganesán tapos, aki a lamaizmusban mint Vinájaka, a gonosz szellemek ura ismert. A fekvő alak fejéhez emelt bal kezében virágot, felemelt jobb kezében pedig vérrel telt koponyacsészét tart. Mahākāla középső két kezében bárd és koponyacsésze, felemelt felső jobbában koponyafüzér és a hátát takaró elefántbőr lába, a középsőben koponyadob. Felső bal kezében elefántbőr, innen hiányzik egyik fő attribútuma, a háromágú szigony. Alatta levő, középső keze is fenyegető kéztartásban, benne démonfogó hurok. Eredetileg festett arca haragos, fején koponyakorona, homlokán harmadik szem, kítátott szájából két hegyes szemfog mered elő. Haja lángol, benne kígyó tekergőzik, nyakában kígyó- és emberfejűzér, ágyékkötője tigrisbőr. Talapzatában a beléhelyezett szentségek.

Aranyozott bronz

Mongólia vagy Kína, XIX. század

Katalógus: 91.

Ltsz.: 88.20

17. Begce dharmapāla, tanvédő isten

Begce dharmapāla, hadisten (egyéb nevei: Rejtett Páncéling, illetve Vörös Mahākāla) eredetileg helyi istenség volt Mongólia és Tibet határvidékén. A legenda szerint 1578-ban a tümet Altan kán meghívására Kukuhotóba indult Szönám Gyaco útközben találkozott Begcével, aki különböző állatformát öltő démonok vezéréként megtámadta a későbbi Dalai Lámát. Szönám Gyaco a négykarú Avalókitésvara alakját felöltve buddhizmusra térítette a félelmetes Begcét.

A puhatalpú mongol csizmát viselő Begce jobb lábával egy heverő lovon, bal lábával egy fekvő emberi alakon tapos. Testét páncél fedi, melyről középen hal lóg le. Nyakában frissen levágott emberi fejekből összekötött füzér. Feltartott jobb kezében skorpió markolatú kard (csak a markolat maradt meg), melle előtt tartott bal kezében egy szív. Homlokán harmadik szem, ötágú koponyakorona, fején égnek álló vörös haj.

Aranyozott bronz, berakásokkal

Mongólia, XIX. század

Katalógus: 111.

Ltsz.: 81.6

18

18. Sridévi dharmapála, a „Győzedelmes Istennő” tanvédő isten

Sridévi, a „Győzedelmes Istennő” az egyetlen női tanvédő isten; Tibetben a Dalai Lámák védőszentjeként igen népszerű. Az ősi indiai hitvilágból került a mahájána pantheonba.

A legenda szerint Ceylon démonkirályának felesége volt, aki esküvel fogadta, hogy a buddhizmus útjára téríti férjét, vagy kiirtja az egész királyi nemzetséget. Miután célját nem sikerült megvalósítania, saját fiát, a démonkirályfit elevenen megnyúzta, kiitta véréit, megette húsát, majd öszvérháton menekült Észak felé. A király utána lőtt nyíla az öszvér farát találta el, s a seb Sridévi könyörgésére mindent látó szemmé változott.

Szoborcsoportunk a Vértengeren átlövagló istennőt ábrázolja két kísérőjével: elől a Makarafejű, hátul az Oroszlánfejű dákinival. Az istennő és öszvére viselik a különböző istenségek által adott fegyvereket és ékeket; az emberek életének meghatározására Hévadzsra által adott kockák a nyeregkápáról lógnak lefelé; a Visnu által adott két fényes testet, a Napot és a Holdat a fejdíszében, illetve a köldökén viseli az istennő. A Kubéra által adott oroszlán jobb fülét, a kigyóisten, Nanda ajándéka, a kigyó a bal fülét díszíti. Öszvérét jaksadémon frissen lenyúzott bőrével takarta le, s az öszvér szijait is mérgeskigyók alkotják. Az ötágú koponyakorona mögött égnek álló vörös hajában kigyó és fél vadzsra látható. A félmeztelen istennő ágyékát tigrisbőr fedi, nyakában csontdíszek

függenek. Bal kezében vérrel telt koponyacsészét tart.

Aranyozott bronz

Kína vagy Mongólia, XIX. század második fele

Katalógus: 106.

Ltsz.: 81.9

19

19. Milarépa, a „Pamutruhás Mila”

Milarépa (1040—1123), a Kagyüpa rend alapítójának tanítványa, egészen a legutóbbi időkig a legnagyobb tibeti költőként volt ismert. Misztikus verseit a hagyomány szerint egyik közvetlen tanítványa jegyezte fel és foglalta bele mestere életrajzába. Az újabb kutatók szerint azonban mindkét mű az ugyancsak Kagyüpa rendhez tartozó „Gcangi megszállott” (1452—1507) néven ismert jógi, misztikus író alkotása és csak elenyésző része származik Milarépa közvetlen tanítványaitól.

Milarépa „kényelmes ülésben” ül egy egysoros lótusztalapzaton és ülővánkoston. Jobb kezét füléhez emeli, hogy mint a „természet visszhangját” hallgassa vissza saját szavait, behajlított bal keze combhajlatához támaszkodik. Szerzetesi ruhát és átvetőt visel, fülében nagy fülbevalók, haja rövid és göndör.

A talapzat hátsó részén tibeti felirat, egy fogadalmi szöveg található: „Tisztelet Milarépának. Elhunyt édesapám születés-és-halál erénygyökeréhez ajánlom” (Kara György ford.).

Vörösréz

Tibet, XVII. század

Katalógus: 137.

Ltsz.: 6149

20. Sztúpa alakú ereklyetartó

A sztúpa Indiában eredetileg királyok sírhalma, majd Buddha maradványai, ereklyéi számára készült építmény, halotti emlékmű, mely Buddha nirvánába jutását és egy kozmogonikus rendszert is szimbolizál. Tibeti változata a csörten öt részre, központra tagolódik, szoros összefüggésben a dhjánibuddhákkal, a világ elemeivel (föld, víz, tűz, levegő, éter), az emberi test központjaival, csakráival, égtájakkal stb. Jelen formájában, mint kultikus, ereklyetartó tárgy, az oltárakon is megtalálható.

Négyszögletes talpazatának oldalain Buddha egyik jelzőjére utaló (Sákjaszinha, a

„Sájkák oroszlánja”) két-két oroszlán, közöttük a Tan szentháromságát (Buddha, Tana, Gyülekezete) jelképező három drágakő, a Tri-ratna. Rajta, négy keskenyedő lépcsőfokon emelkedik az a kerek, felfelé szélesedő törzs, mely az eredetileg kerek, félgömb alakú kupolát helyettesíti. Díszítése három démonfej, elöl pedig Sákjamuni Buddha díszesen keretezett miniatűr képe. Tetején tizenhárom párhuzamos szinttel (bhúmi) tagolt, felfelé keskenyedő oromdíz emelkedik kétoldalt lenyúló, áttört, indamintás díszítéssel. Ezen helyezkedik el a díszítő ernyővel takart, lapjával felfelé fordított félgömb, rajta (a tárgyunkról már hiányzó) félhold, napkorong és a „csepp” (bindu), amely az előbbi kettő szintézisét, magát a megvilágosodást szimbolizálja.

Aranyozott vörösréz
Tibet, XIX. század
Katalógus: 148.

Ltsz.: 2858

Vjághrímukha dákiní, a „Tigrisfejű” temetőistennő Ananta kígyó ölelésében.
Kína v. Mongólia, XIX—XX. sz.
(kat.: 127.)

A KIÁLLÍTOTT TÁRGYAK JEGYZÉKE / LIST OF EXHIBITS

* A csillaggal jelölt műtárgyokról részletes ismeretetés olvasható a „Buddhák, istenek, démonok” c. fejezetben.

A detailed description of the objects marked with an asterisk is given in the section: Buddhas, gods and demons.

M/H Magasság / Height

Ltsz/Inv. No. Leltári szám / Inventory number

Cs. K. Csapek-hagyaték / Inheritance from Károly Csapek

H. L. Leder Gyűjtemény, Országos Néprajzi Múzeum, Budapest / Leder Collection, Museum of Ethnology, Budapest

S. I. Schwaiger Imre ajándéka / Gift by Imre Schwaiger

*1. Vadzsradhara Ádibuddha, a „Vadzsrát Tartó”

Ósbuddha női energiájával

Vajradhara Adibuddha, the Vajra Bearer Primordial Buddha with pradnya

sz.: Vajradhara

tib.: Rdo-rje-'chan

mong.: Vc'ir-dar-a/Vc'ir bari'ci

Mongólia, XVII—XVIII. sz. Dzanabadzar alkotása (?) / Mongolia, 17th—18th c. by Dzanabadzar (?)

Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue

M/H: 190 mm

Ltsz/Inv. No.: 66.55

2. Vadzsradhara Ádibuddha

Vajradhara Adibuddha

Tibet, XVIII. sz. / Tibet, 18th c.

Aranyozott vörösréz szobor türkiz berakásokkal / Gilt copper statue with inlaid turquoise

M/H: 120 mm

Ltsz/Inv. No.: 918 S. I.

3. Vadzsradhara Ádibuddha

Vajradhara Adibuddha

Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.

Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue

M/H: 180 mm

Ltsz/Inv. No.: 79.51

*4. Amitábha dhjánibuddha, a „Végtelen Fény” meditációs buddha

Amitabha, the Buddha of Infinite Light

sz.: Amitábha

tib.: 'Od-dpag-med

mong.: Čaylasi ügei gerel-tü

kín.: A-mi-tuo-fo

Kína, datálása bizonytalan / China, date uncertain

Tömör bronzszobor kínai felirattal / Solid cast bronze statue with Chinese inscription (unidentified)

M/H: 64 cm

Ltsz/Inv. No.: 68.27

*5. Amitájusz dhjánibuddha, a „Végtelen Élet” meditációs buddha

Amitayus, the Buddha of Infinite Life

sz.: Amitāyus

tib.: Che-dpag-med

mong.: Čaylasi ügei nasutu / Ayusi

kín.: Chang-sheng-fo

Észak-Kína, Ming dinasztia (XIV—XVI. sz.), kínai-nepáli vegyes stílus / North-China, Ming Dynasty (14th—16th c.), Sino-Nepalese mixed style

Aranyozott bronzszobor berakásokkal / Gilt bronze statue with inlays

M/H: 150 mm

Ltsz/Inv. No.: 76.51

6. Amitájusz dhjánibuddha

Amitayus, the Buddha of Infinite Life

Kína, XVII. sz. / China, 17th c.

Aranyozott bronzszobor rekeszománc díszítéssel / Gilt bronze statue with cloisonné decoration

M/H: 136 mm

Ltsz/Inv. No.: 69.80

7. Amitájusz dhjánibuddha

Amitayus, the Buddha of Infinite Life

Nepál, XVII—XVIII. sz. / Nepal,

17th—18th c.

Aranyozott bronzszobor festéssel / Gilt bronze statue painted

M/H: 117 mm

Ltsz/Inv. No.: 56.247

8. Amitájusz dhjánibuddha

Amitayus, the Buddha of Infinite Life

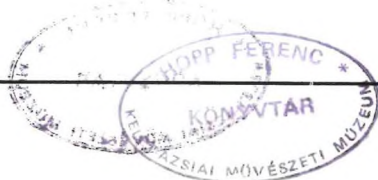
Kína, 1770 / China, 1770

Aranyozott bronzszobor kínai felirattal / Gilt bronze statue with Chinese inscription

M/H: 213 mm

Ltsz/Inv. No.: 88.25 Cs. K.

A felirat a szobor készítésének időpontját határozza meg. De Qing Qian-long geng yin nian jing zao „A nagy Csing-dinasztiabeli Csienlung keng-jon évében (1770) tisztelettel készült” / The inscription determines the date of production: Da Qing Qian-long geng yin nian jing zao „Made with honour in the geng-yin year (1770) of the Great Qing Emperor Qian-long”.

9. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Kína, 1770 / China, 1770
Aranyozott bronzszobor kínai felirattal / Gilt
bronze statue with Chinese inscription
M/H: 200 mm Ltsz/Inv. No.: 88.41 Cs. K.
Megegyezik a No. 8. feliratával / Identical with
the inscription on item No. 8.
10. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Kína, 1770 / China, 1770
Aranyozott bronzszobor kínai felirattal / Gilt
bronze statue with Chinese inscription
M/H: 190 mm Ltsz/Inv. No.: 9689
Megegyezik a No. 8. feliratával / Identical with
the inscription on item No. 8.
11. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Kína, 1770 / China, 1770
Aranyozott bronzszobor kínai felirattal / Gilt
bronze statue with Chinese inscription
M/H: 205 mm Ltsz/Inv. No.: 58.198
Megegyezik a No. 8. feliratával / Identical with
the inscription on item No. 8.
12. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Kína, XVIII. sz. 2. fele / China, 2nd half of the
18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 205 mm Ltsz/Inv. No.: 88.40 Cs. K.
13. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Tibet, XVIII. sz. (?) / Tibet, 18th c. (?)
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 140 mm Ltsz/Inv. No.: 6429
14. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Tibet, XVIII. sz. vége — XIX. sz. eleje / Tibet,
late 18th — early 19th c.
Aranyozott bronzszobor festéssel / Gilt bronze
statue painted.
M/H: 130 mm Ltsz/Inv. No.: 68.14
15. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Aranyozott bronzszobor drágakő berakásokkal
/ Gilt bronze statue with inlaid jewels
M/H: 178 mm Ltsz/Inv. No.: 88.31 Cs. K.
16. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Tibet v. Nepál, XVIII—XIX. sz. / Tibet or Ne-
pal, 18th—19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 170 mm Ltsz/Inv. No.: 88.30 Cs. K.
17. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Tibet, XIX. sz. / Tibet, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 160 mm Ltsz/Inv. No.: L.86
18. Amitájusz dhjánibuddha
Amitayus, the Buddha of Infinite Life
Mongólia, 1900 körül / Mongolia, around
1900
Festett faszobor (vörös szantálfa) / Painted
wooden statue (red sandal wood)
M/H: 74 mm Ltsz/Inv. No.: 70.13
19. Kerek chacha Amitájusz ábrázolásával
Circular votive tablet with Amitayus
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Agyag / Clay
M/H: 30 mm Ltsz/Inv. No.: 73.34
20. Chacha Amitájusz ábrázolásával
Votive tablet with Amitayus
Tibet, XIX. sz. / Tibet, 19th c.
Festett agyag / Painted clay
M/H: 98 mm Ltsz/Inv. No.: 9607
21. Avalókitésvara dhjánibódhizattva, a „Könyö-
rületes Úr” meditációs bódhizattva
Avalokiteshvara, the Lord of Mercy
sz.: Avalokitesvara
tib.: Sphyan-ras-gzigs
mong.: Nidü-ber üjegçi / Qomsim bodhi-satuva
kín.: Guan-shi-yin
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor drágakő beraká-
sokkal / Gilt copper statue with inlaid jewels
M/H: 460 mm Ltsz/Inv. No.: 52.179
22. Padmapáni dhjánibódhizattva, a „Lótuszt Tar-
tó” meditációs bódhizattva
Padmapani, the Lotus Holder
sz.: Padmapāni
tib.: Phyag-na padma
mong.: Mutur-tayan lingqu-a-tu
kín.: Shou-chi-lian-hua-pu-sa
Nepál, XVI—XVII. sz. / Nepal, 16th—17th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 220 mm Ltsz/Inv. No.: 50.113 S. I.

23. Padmapáni dhjánibódhszattva
Padmapani, the Lotus Holder
Kína, XVIII. sz. / China, 18th c.
Aranyozott sárgaréz szobor drágakő beraká-
sokkal / Gilt brass statue with inlaid jewels
M/H: 161 mm Ltsz/Inv. No.: L.551
24. Padmapáni dhjánibódhszattva
Padmapani, the Lotus Holder
Tibet, XIX. sz. / Tibet, 19th c.
Bronzszobor / Bronze statue
M/H: 60 mm Ltsz/Inv. No.: 50.110 S. I.
25. Sadaksari dhjánibódhszattva, a „Hat Szótag”
meditációs bódhszattvája
Shadakshari, the Four-Armed Avalokiteshvara
sz.: Śadaksarī
tib.: Yi-ge drug-pa
mong.: dörben yar-tu Qomsim bodhi-satuva
kín.: Si-bi-guan-shi-yin
Nepál, XVII—XVIII. sz. / Nepal, 17th—18th
c.
Aranyozott bronzszobor tengeri kagyló díszí-
téssel / Gilt bronze statue with conch shell de-
coration
M/H: 177 mm Ltsz/Inv. No.: 51.74
- *26. Sadaksari dhjánibódhszattva
Shadakshari, the Four-Armed Avalokiteshvara
Tibet, XVII—XVIII. sz. / Tibet, 17th—18th c.
Aranyozott sárgaréz szobor / Gilt brass statue
M/H: 145 mm Ltsz/Inv. No.: 58.152
27. Sadaksari dhjánibódhszattva
Shadakshari, the Four-Armed Avalokiteshvara
Nepál, XVIII. sz. (?) / Nepal, 18th c. (?)
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 162 mm Ltsz/Inv. No.: 930 S. I.
28. Sadaksari dhjánibódhszattva
Shadakshari, the Four-Armed Avalokiteshvara
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 140 mm Ltsz/Inv. No.: 57.391
29. Sadaksari dhjánibódhszattva
Shadakshari, the Four-Armed Avalokiteshvara
Kína v. Mongólia, XIX. sz. vége / China or
Mongolia, end of the 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 47 mm Ltsz/Inv. No.: 70.10
30. Agyag fogadalmi tábla, chacha, Sadaksari,
Mandzsusri és Mahákála ábrázolásával / Votive
tablet with Shadakshari, Manjushri and Maha-
kala
Tibet, XIX. sz. (?) / Tibet, 19th c. (?)
Agyag / Clay
M/H: 50 mm Ltsz/Inv. No.: 58.1
31. A tizenegyfejű Avalókitésvara dhjánibódhi-
szattva, a „Könyörületes Úr” meditációs bódhi-
szattva
The Eleven-Headed Avalokiteshvara, the Lord
of Mercy
sz.: Ekādaśamukha-Avalokiteśvara
tib.: bču-gčig-žal Spyan-ras-gzigs
mong.: arban nigen niyur-tu Qomsim bodhi-sa-
tuva
kín.: Shi-yi-mian-da-bei-guan-shi-yin
Kína v. Mongólia, XVIII. sz. / China or Mon-
golia, 18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 265 mm Ltsz/Inv. No.: 79.49
32. A tizenegyfejű Avalókitésvara
The Eleven-Headed Avalokiteshvara
Kína, XVIII—XIX. sz. / China, 18th—19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 334 mm Ltsz/Inv. No.: 88.27 Cs. K.
- *33. A tizenegyfejű Avalókitésvara
The Eleven-Headed Avalokiteshvara
Kína, XIX. sz. / China, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 190 mm Ltsz/Inv. No.: 65.32
34. A tizenegyfejű Avalókitésvara
The Eleven-Headed Avalokiteshvara
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 158 mm Ltsz/Inv. No.: 69.4
35. Amulettartó tizenegyfejű Avalókitésvarát ábrá-
zoló chachával
Charm-box with the votive tablet of the Ele-
ven-Headed Avalokiteshvara
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd
half of the 19th c.
Festett agyag relief bronztokban. A tok előlapja
ezüst. / Bronze charm-box with painted clay re-
lief. The front of the box is made of silver
M/H: 106 mm Ltsz/Inv. No.: 79.12

36. Maitréja dhjánibódhizattva, az Eljövendő Világkorszak buddhája, a „Szeretettel Teljes” meditációs bódhizattva / Maitreya, the Buddha of the Future
sz.: Maitreya
tib.: Byams-pa
mong.: Mayidari
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Bronzszobor színes festéssel, türkiz berakásokkal / Bronze statue with coloured paint, inlaid with turquoise
M/H: 795 mm Ltsz/Inv. No.: 79.42
- *37. Maitréja dhjánibódhizattva
Maitreya, the Buddha of the Future
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 180 mm Ltsz/Inv. No.: 68.22
38. Szarvanivaraviskambhin dhjánibódhizattva, a „Foltok Eltávolítója” meditációs bódhizattva (?)
Sarvanivaravishkambhin, the Effacer of Stains (?)
sz.: Sarvanīvaraṇaviṣkambhin
tib.: Sgrib-pa rnam-sel
mong.: Tüidker teyin arilγaγči
Nyugat-Tibet, XVIII. sz. / West Tibet, 18th c.
Aranyozott bronzszobor berakásokkal / Gilt bronze statue with inlay
M/H: 328 mm Ltsz/Inv. No.: 740
- *39. Arapacsana Mandzsusri dhjánibódhizattva, a „Tántorithatatlan Szépséges” meditációs bódhizattva / Arapachana Manjushri, the Unshakable
sz.: Mañjuśrī
tib.: 'Jam-dpal
mong.: Manjuširi
kin.: Wen-shu-shi-li
Mongólia, XVII—XVIII. sz., Dzanabadzar alkotása (?) / Mongolia, 17th—18th c. by Dzanabadzar (?)
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 205 mm Ltsz/Inv. No.: 79.43
40. Mandzsusri dhjánibódhizattva
Manjushri, the God of Wisdom
Nepál, XVII—XVIII. sz. / Nepal, 17th—18th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 140 mm Ltsz/Inv. No.: 57.392
41. Mandzsusri dhjánibódhizattva női energiájával
Manjushri, the God of Wisdom with pradnya
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor felirattal / Gilt copper statue with inscription
M/H: 224 mm Ltsz/Inv. No.: 6157 S. I.
42. Szinhanáda dhjánibódhizattva, az „Oroszlán Üvöltésű” meditációs bódhizattva / Sinhanada, the Lion-Voiced
sz.: Simhanāda-Manjuḥoṣa
tib.: 'Jam-dbyaṅs seṅ-ge'i sgra
mong.: arslan daγutu Mañjuširi
kin.: Shi-hou-wen-shu
Kína, XVIII—XIX. sz. / China, 18th—19th c.
Bronzszobor / Bronze statue
M/H: 140 mm Ltsz/Inv. No.: L.608.1
43. Mandzsughósa dhjánibódhizattva, a „Széphanagú” meditációs bódhizattva / Manjughosha, the Sweet-Voiced
sz.: Mañjuḥoṣa
tib.: 'Jam-pa'i dbyaṅs
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Vörösréz szobor türkiz berakásokkal / Copper statue with inlaid turquoise
M/H: 125 mm Ltsz/Inv. No.: 50.111 S. I.
44. Mandzsunátha dhjánibódhizattva, a „Szépséges Úr” meditációs bódhizattva / Manjunatha, the Handsome Lord
sz.: Mañjunātha
tib.: 'Jam-pa'i mgon-po
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor felirattal / Gilt copper statue with inscription
M/H: 198 mm Ltsz/Inv. No.: 6156 S. I.
45. Vadzsrápáni dhjánibódhizattva, a „Vadzsrát Tartó” meditációs bódhizattva / Vajrapani, the Vajra Holder
sz.: Vajrapāṇi
tib.: Phyag-na rdo-rje
mong.: Mutur-tayan včir-tu/Včir-bani
kin.: Shou-chi-jin-gang
Tibet v. Mongólia, XVII. sz. / Tibet or Mongolia, 17th c.
Festett faszobor / Painted wooden statue
M/H: 295 mm Ltsz/Inv. No.: 50.126 S. I.

46. Vadzsrápáni dhjánibódhiszattva / Vajrapani, the Vajra Holder
Kína v. Tibet, XVII—XVIII. sz. / China or Tibet, 17th—18th c.
Aranyozott bronzszobor. Erősen sérült állapotban / Gilt bronze statue. In a very damaged condition
M/H: 227 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.39 Cs. K.
- *47. Vadzsrápáni dhjánibódhiszattva / Vajrapani, the Vajra Holder
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 150 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.23 Cs. K.
48. Vadzsrápáni dhjánibódhiszattva / Vajrapani, the Vajra Holder
Mongólia, 1900 körül / Mongolia, about 1900
Festett faszobor / Painted wooden statue
M/H: 264 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.3
49. Bódhiszattva / Bodhisattva
Tibet v. Mongólia, XVIII. sz. / Tibet or Mongolia, 18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 182 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.24 Cs. K.
50. Bódhiszattva / Bodhisattva
Kína, XIX. sz. / China, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 154 mm   Ltsz/Inv. No.: 65.86
51. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” női bódhiszattva / Shyamatarā, the Green Saviouress
sz.: S्यामतारा
tib.: Sgrol-ma ljañ-gu
mong.: Noḡyan Dar-a eke
kín.: Jiu-du-fo-mu
Nepál, XV—XVI. sz. / Nepal, 15th—16th c.
Aranyozott bronzszobor berakásokkal / Gilt bronze statue with inlay
M/H: 170 mm   Ltsz/Inv. No.: 69.85
52. Álló Zöld Tára / Standing Green Saviouress
Közép-Tibet, XVI. sz. Pála stílusban / Central Tibet, 16th c. In Pala style
Bronzszobor színes festés és festett aranyozás nyomaival / Bronze statue with traces of paint and painted gilt
M/H: 166 mm   Ltsz/Inv. No.: 68.21
53. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Nepál, XVI—XVII. sz. / Nepal, 16th—17th c.
Vörösréz szobor türkiz berakásokkal / Copper statue with inlaid turquoise
M/H: 132 mm   Ltsz/Inv. No.: 929 S. I.
- *54. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Tibet v. Nepál, XVIII. sz. / Tibet or Nepal, 18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 170 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.33 Cs. K.
55. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Tibet, XVIII. sz. / Tibet, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 94 mm   Ltsz/Inv. No.: 927 S. I.
56. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Tibet, XVIII. sz. / Tibet, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 110 mm   Ltsz/Inv. No.: 926
57. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Mongólia, XVIII—XIX. sz. / Mongolia, 18th—19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 126 mm   Ltsz/Inv. No.: 76.50
58. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Nepál, XVIII—XIX. sz. / Nepal, 18th—19th c.
Aranyozott bronzszobor berakásokkal / Gilt bronze statue with inlay
M/H: 110 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.22 Cs. K.
59. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Tibet v. Nepál, XIX. sz. / Tibet or Nepal, 19th c.
Bronzszobor / Bronze statue
M/H: 125 mm   Ltsz/Inv. No.: 50.109 S. I.
60. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 156 mm   Ltsz/Inv. No.: 69.120
61. Sjámatára, a „Zöld Megmentő” / Shyamatarā, the Green Saviouress
Mongólia, XIX—XX. sz. fordulója / Mongolia, the turn of the 19th—20th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 148 mm   Ltsz/Inv. No.: 68.19

62. Sztatára, a „Fehér Megmentő” női bódhiszattva / Sitatara, the White Saviouress
sz.: Sztatārā
tib.: Sgrol-ma dkar-po
mong.: Čayan Dar-a eke
kín.: Bai-yi-jiu-du-fo-mu
Nepál, XVII—XVIII. sz. / Nepal, 17th—18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 345 mm Ltsz/Inv. No.: 88.9 Cs. K.
63. Sztatára, a „Fehér Megmentő” / Sitatara, the White Saviouress
Tibet v. Kína, XVIII. sz. / Tibet or China, 18th c.
Bronzszobor / Bronze statue
M/H: 170 mm Ltsz/Inv. No.: 50.108 S. I.
- *64. Sztatára, a „Fehér Megmentő” / Sitatara, the White Saviouress
Nepál v. Kína, XVIII. sz. 2. fele / Nepal or China, 2nd half of the 18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 190 mm Ltsz/Inv. No.: 88.29 Cs. K.
65. Sztatára, a „Fehér Megmentő” / Sitatara, the White Saviouress
Tibet, XVIII—XIX. sz. / Tibet, 18th—19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 170 mm Ltsz/Inv. No.: L.87
66. Sztatára, a „Fehér Megmentő” / Sitatara, the White Saviouress
Tibet v. Kína, XIX. sz. 1. fele / Tibet or China, 1st half of the 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 170 mm Ltsz/Inv. No.: 88.34 Cs. K.
67. Kurukullá, a „Vörös Megmentő” istennő / Kurukulla, the Red Saviouress
sz.: Kurukullā
tib.: Rig-byed-ma
mong.: Uqaγči eke
kín.: Zhi-xing-fo-mu
Kína v. Mongólia, XIX. sz. / China or Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor drágakő berakásokkal / Gilt bronze statue with inlaid jewels
M/H: 100 mm Ltsz/Inv. No.: 63.71
68. Vadzsratára, a „Vadzsrá Megmentő” / Vajrata-ra, the Vajra Saviouress
sz.: Vajratārā
tib.: Rdo-rje-sgrol
mong.: Včir-Dar-a eke
Tibet v. Mongólia, XVII—XVIII. sz. / Tibet or Mongolia, 17th—18th c.
Aranyozott sárgaréz szobor / Gilt brass statue
M/H: 225 mm Ltsz/Inv. No.: 57.35
69. Usnisavidzsajá, az „Usnisá Győzedelmes Isten-nője” női bódhiszattva / Ushnishavijaya, the Victorious Goddess of the Ushnisha
sz.: Ušnišavijayā
tib.: Gcug-tor rnam-par rgyal-ma
mong.: Rasiyan usnir-tu/Usnis-a bijay-a eke
Tibet v. Nepál, XVII—XVIII. sz. / Tibet or Nepal, 17th—18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 158 mm Ltsz/Inv. No.: 50.106
70. A kétkarú Vadzsraszaraszvatí, a „Vadzsrá Hang-gú” női istenség / The Two-Armed Vajrasar-svati, the Vajra-Voiced goddess
sz.: Dvidhuja-Vajrasarasvatī
tib.: Rdo-rje dbyaṅ-čan-ma phyag-nis-ma
mong.: qoyar yar-tu Včir egesig-tü eke
kín.: Jin-gang-miao-yin-fo-mu
Kína v. Tibet, XVIII. sz. / China or Tibet, 18th c.
Domborított bronzlemez / Bronze relief
M/H: 68 mm Ltsz/Inv. No.: 50.118 S. I.
71. Szattvavadzsrí, a „Vadzsrá Lény” női istenség / Sattvavajri, the Vajra-Being goddess
sz.: Sattvavajrī
tib.: Sems-ma rdo-rje-ma
mong.: Satuva-včir eke
kín.: Yong-shi-jin-gang-fo-mu
Kína v. Tibet, XVIII. sz. / China or Tibet, 18th c.
Domborított bronzlemez / Bronze relief
M/H: 86 cm Ltsz/Inv. No.: 50.119 S. I.
72. Vaszudhárá, a „Kincsőrző” női bódhiszattva / Vasudhara, the Treasure Keeper goddess
sz.: Vasudhārā
tib.: Nor-rgyun-ma
Tibet v. Nepál, XVIII. sz. / Tibet or Nepal, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor felirattal / Gilt copper statue with inscription
M/H: 208 mm Ltsz/Inv. No.: 6161 S. I.

73. Mahászahaszrapramardani, az „Ezret Legyőző” varázslóistennő / Mahasahaszrapramardani, Victor over the Thousand, sorcerer-goddess
sz.: Mahāsahaszrapramardani
tib.: Stoñ-chen-mo rab-tu 'joms-ma
mong.: yeke Mingyan-i sayitur daruŋci eke
kín.: Da-qian-cui-sui-fo-mu
Tibet, XVI. sz./ Tibet, 16th c.
Aranyozott bronzszobor drágakő berakásokkal / Gilt bronze statue with inlaid jewels
M/H: 139 mm Ltsz/Inv. No.: 710 S. I.
74. Mahászahaszrapramardani, az „Ezret Legyőző” varázslóistennő / Mahasahaszrapramardani, Victor over the Thousand, sorcerer-goddess
Kína v. Tibet, XVIII. sz. / China or Tibet, 18th c.
Domborított bronzlemez / Bronze relief
M/H: 68 mm Ltsz/Inv. No.: 50.117 S. I.
- *75. Gautama Sákjamuni mánusbuddha, a „Sájkák Bölcsé” emberbuddha / Gautama Shakyamuni human buddha
sz.: Gautama Śākyamuni
tib.: Śā-kya thub-pa
mong.: Sigemuni burqan
kín.: Shi-jia-mu-ni-fo
Tibet v. Nepál, XVII–XVIII. sz. / Tibet or Nepal, 17th–18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 188 mm Ltsz/Inv. No.: 50.107 S. I.
76. Gautama Sákjamuni ember-buddha / Gautama Shakyamuni human buddha
Tibet v. Nepál, XVI. sz. / Tibet or Nepal, 16th c.
Aranyozott vörösréz szobor, ereklyéivel együtt kiállítva / Gilt copper statue exhibit'ed with its contents
M/H: 156 mm Ltsz/Inv. No.: 6986
77. Gautama Sákjamuni ember-buddha / Gautama Shakyamuni human Buddha
Kína, XVII. sz. / China, 17th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 320 mm Ltsz/Inv. No.: 88.11 Cs. K.
- *78. Gautama Sákjamuni ember-buddha / Gautama Shakyamuni human buddha
Kína, XVII. sz. / China, 17th c.
Aranyozott bronzszobor festéssel / Gilt bronze statue painted
M/H: 163 mm Ltsz/Inv. No.: L.569.1
79. Gautama Sákjamuni ember-buddha / Gautama Shakyamuni human buddha
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Sárgaréz szobor türkiz berakással. Talpazata hiányzik / Brass statue with inlaid turquoises.
Base missing
M/H: 203 mm Ltsz/Inv. No.: 61.336
80. Gautama Sákjamuni ember-buddha / Gautama Shakyamuni human buddha
Nepál, XVIII. sz. / Nepal, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 285 mm Ltsz/Inv. No.: 6150 S. I.
81. Gautama Sákjamuni ember-buddha / Gautama Shakyamuni human buddha
Kína, XVIII. sz. / China, 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 220 mm Ltsz/Inv. No.: 8826 Cs. K.
- *82. Sákjamuni buddha, ún. Udajána-Buddha ábrázolásban / Udayana Buddha
Kína v. Mongólia, XIX. sz. / China or Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 174 mm Ltsz/Inv. No.: 67.94
83. Gautama Sákjamuni ember-buddha / Gautama Shakyamuni human buddha
Kína v. Mongólia, XIX. sz. / China or Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor jelzéssel / Gilt bronze statue with inscribed designation
M/H: 215 mm Ltsz/Inv. No.: 6987
A szobor hátoldalán középen tibeti írással „ka” olvasható, ami az egyes sorszámot jelöli, baloldalt tibeti számokkal „47” látható; ennek alapján feltételezhető, hogy a szobor egy nagyobb kompozíció (esetleg mandala) része volt. / In the centre of the reverse side of the lotus throne „ka” can be seen in Tibetan script that usually designates the 1st number in a series, to the left „47” is inscribed with Tibetan numerals so it can be assumed that this statute was part of a larger composition (perhaps that of a mandala).
84. Buddha / Buddha
Kína v. Mongólia, XIX. sz. / China or Mongolia, 19th c.
Bronzszobor fa szentségtartóban / Bronze statue in wooden frame
M/H: 38 mm Ltsz/Inv. No.: 76.53

85. Buddha / Buddha
Kína, XX. sz. / China, 20th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 65 mm   Ltsz/Inv. No.: 79.31
86. Amulettartó Gautama Sákjamuni szobrával / Charm-box with the image of Gautama Shakyamuni
Nepál, XIX. sz. / Nepal, 19th c.
Sárgaréz / Brass
M/H: 180 mm   Ltsz/Inv. No.: 58.5
87. Agyag chacha Gautama Sákjamuni ábrázolásával / Votive clay tablet with Gautama Shakyamuni
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Festett agyag / Painted clay
M/H: 37 mm   Ltsz/Inv. No.: 68.20
88. Bhaisadzsjaguru, gyógyító buddha / Bhaisajyaguru, healing Buddha
sz.: Bhaiṣajyaguru
tib.: Sman-bla
mong.: Otoči burqan/Manla .
kín.: Yao-shi-fo
Kína, XV—XVI. sz. / China, 15th—16th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 245 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.13 Cs. K.
89. Bhaisadzsjaguru, gyógyító buddha / Bhaisajyaguru, healing Buddha
Kína, XIX. sz. / China, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 106 mm   Ltsz/Inv. No.: 65.84
90. A hatkarú Mahákála dharmapála, a „Nagy Fekete” tanvédő isten / The Six-Armed Mahakala, the Great Black Defender of the Faith
sz.: Ṣaḍbhujā-Mahākāla
tib.: Mgon-po phyag drug-pa
mong.: Jirγuγan γar-tu Mah-a-kala
kín.: Liu-bi-da-hei-wang/Liu-bi-yong-bao-hu-fa
Kína v. Mongólia, XIX. sz. / China or Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 182 mm   Ltsz/Inv. No.: 65.83
- *91. Mahákála dharmapála
The Six-Armed Mahakala
Mongólia v. Kína, XIX. sz. / Mongolia or China, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 210 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.20 Cs. K.
92. Hatkarú Mahákála dharmapála / The Six-Armed Mahakala
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 119 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.7
93. Hatkarú Mahákála dharmapála / The Six-Armed Mahakala
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 111 mm   Ltsz/Inv. No.: 63.49
94. Mahákála dharmapála / Mahakala, the Great Black Defender of the Faith
Nepál, XVII—XVIII. sz. / Nepal, 17th—18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 307 mm   Ltsz/Inv. No.: 52.180
95. Mahákála dharmapála / Mahakala, the Great Black Defender of the Faith
Kína, XVIII. sz. 2. fele / China, 2nd half of the 18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 175 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.32
96. A négykarú Mahákála dharmapála / The Four-Armed Mahakala
sz.: Caturbhujā-Mahākāla
tib.: Mgon-po phyag bzi-pa
mong.: dörben γar-tu Mah-a-kala
kín.: Si-bi-da-hei-wang
Kína v. Tibet, XVIII. sz. / China or Tibet, 18th c.
Domborított bronzlemez / Bronze relief
M/H: 87 mm   Ltsz/Inv. No.: 50.116 S. I.
97. Szinhaváhana Taksad, „Oroszlánon Lovagló Taksad”, Mahákála megjelenési formája / Sinhavahana Takshad, „Takshad Riding a Lion”, a form of Mahakala
sz.: Siṃhavāhana-Taksad
tib.: Takšad senge Žon-pa
mong.: arslan kölgetü Takšd
kín.: Qi-shi-yong-bao-hu-fa
Kína v. Tibet, XVIII. sz. / China or Tibet, 18th c.
Domborított bronzlemez / Bronze relief
M/H: 90 mm   Ltsz/Inv. No.: 50.114 S. I.

98. Kákászja-Karmanátha, a „Tettek Varjúfejű Ura”, Mahákála megjelenési formája
Kakasya-Karmanatha, the Crow-Headed Lord of Deeds, a form of Mahakala
sz.: Kākāśya-Karmanātha
tib.: Las-mgon bya-roq gdon-čan
mong.: keriy-e qangsiyar-tu üileči Mah-a-kala
kin.: Ci-niao-mian-yong-bao-hu-fa
Kína v. Tibet, XVIII. sz. / China or Tibet, 18th c.
Domborított bronzlemez / Bronze relief
M/H: 66 mm   Ltsz/Inv. No.: 50.115 S. I
99. Vadzsrabhairava dharmapála, a „Vadzsrájával Félelmet Adó” tanvédő isten / Vajrabhairava, Defender of the Faith with Fear-Inspiring Vajra
sz.: Vajrabhairava
tib.: Rdo-rje 'jigs-byed
mong.: Vcīr ayuṅyulγči
kin.: Wei-luo-wa-jin-gang
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozatlan réz szobor, helyenként vörös festés nyomaival / Non-gilt copper statue with traces of red paint
M/H: 168 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.12
- *100. Vadzsrabhairava dharmapála, a „Vadzsrájával Félelmet Adó” tanvédő isten / Vajrabhairava, Defender of the Faith with Fear-Inspiring Vajra
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H 125 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.5
101. Vadzsrabhairava dharmapála / Vajrabhairava
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 272 mm   Ltsz/Inv. No.: 67.27
102. Amulettartó Jamántakát ábrázoló chachával / Charm-box with the votive tablet of Yamantaka
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Festett agyag relief bronztokban / Painted clay relief in bronze charm box
M/H: 82 mm   Ltsz/Inv. No.: 83.110
- *103. Jama dharmapála, a „Holtak Ura”, tanvédő isten, nővérel, Jamival / Yama, the Lord of Death, with his sister, Yami
sz.: Yama / Dharmarāja
tib.: Gšin-rje / Chos-rgyal
mong.: Erliḡ gayan / Čoyijil
Mongólia, XVIII—XIX. sz. / Mongolia, 18th—19th c.
Festett bronzszobor / Painted bronze statue
M/H: 186 mm   Ltsz/Inv. No.: 74.21
104. Jama dharmapála, a „Holtak Ura” / Yama, the Lord of Death
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor festéssel / Gilt bronze statue, painted
M/H: 120 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.8
105. Sridévi dharmapála, a „Győzedelmes Istennő” tanvédő isten / Shridevi, the Victorious Goddess
sz.: Sṛīdevī
tib.: Dpal-ldan Lha-mo
mong.: Čoy-tu Ökin tngri
kin.: Shi-li-tian-mu-hu-fa
Kína v. Mongólia, XIX. sz. / China or Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 207 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.11
- *106. Sridévi dharmapála, két kísérőjével / Shridevi, the Victorious Goddess with two acolythes
Kína v. Mongólia, XIX. sz. 2. fele / China or Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Aranyozott bronz szoborcsoport / Gilt bronze statues
M/H: 158 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.9
107. Sridévi dharmapála / Shridevi, the Victorious Goddess
Kína, a XIX—XX. sz. fordulója / China, turn of the 19th—20th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 224 mm   Ltsz/Inv. No.: 76.42
108. Amulettartó Sridévit ábrázoló chachával / Charm-box with a votive tablet of Shridevi
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott agyag relief réz amulettartóban / Gilt clay relief in copper charm-box
M/H: 44 mm   Ltsz/Inv. No.: 82.97

109. Hajagríva dharmapála, a „Lófejű” tanvédő isten / Hayagríva, the Horse-Headed Defender of the Faith
sz.: Hayagríva
tib.: Rta-mgrin
mong.: Morin qoyolai-tu/Hayanggiru-a
kín.: Ma-tou-jin-gang
Kína, XIX. sz. / China, 19th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 202 mm   Ltsz/Inv. No.: 7746
110. Begce dharmapála, hadisten, a „Rejtett Páncéling”, tanvédő isten / Beg-tse, Defender of the Faith, the Lord of War, „Hidden Shirt of Mail”
tib.: Beg-ce/Lčam-sriñ
mong.: Jamsarang/Ulayan Mah-a-kala
kín.: Da-hong-yong-bao-hu-fa
Kína, XVIII–XIX. sz. / China, 18th–19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 240 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.28 Cs. K.
- *111. Begce dharmapála / Beg-tse, Defender of the Faith
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor berakásokkal / Gilt bronze statue with inlay
M/H: 120 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.6
112. Vaisravana dharmapála, „Visrvasz Fia” tanvédő isten / Vaishravana, the Son of Vishravas, Defender of the Faith, a god of wealth
sz.: Vaisravana
tib.: Rnam-thos-sras
mong.: Namsarai
kín.: Cai-bao-hu-fa
Kína, XVIII. sz. vége–XIX. sz. eleje / China, late 18th–early 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 220 mm   Ltsz/Inv. No.: 88.21 Cs. K.
- *113. Mahápita Vaisravana jidam, „Visrvasz Fia”, a „Nagy Sárga” tanvédő isten / Mahapita-Vaishravana, the Son of Vishravas, Defender of the Faith, a god of wealth
sz.: Mahápita-Vaisravana
tib.: Rnam-sras ser-chen
mong.: Sir-a Bisman tngri
Mongólia, XIX. sz. Kínai hatás / Mongolia, 19th c. Chinese influence
Aranyozott bronzszobor festés nyomaival / Gilt bronze statue with traces of paint
M/H: 93 mm   Ltsz/Inv. No.: 81.10
- *114. Hévadzsra jidam, védőisten női energiájával / Hevajra, the Eternal Vajra tutelary god with pradnya
sz.: Hevajra
tib.: Kye-rdo-rje
mong.: Bayasqulang-tu včir
Nepál, XVIII. sz. vége / Nepal, late 18th c.
Aranyozott vörösréz szobor / Gilt copper statue
M/H: 183 mm   Ltsz/Inv. No.: 925 S. I.
115. Samvara jidam, a „Legnagyobb Boldogság” védőisten / Shamvara, the Best Happiness tutelary god
sz.: Šamvara
tib.: Bde-mčhög
mong.: Aqar-a Sambhar-a
kín.: Shang-le-wang-fó
Tibet, XVII–XVIII. sz. / Tibet, 17th–18th c.
Bronzszobor. Erősen sérült, hiányos / Bronze statue, highly damaged, parts missing
M/H: 140 mm   Ltsz/Inv. No.: 60.15
116. Samvara jidam / Shamvara, the Best Happiness tutelary god
Kína, XIX. sz. / China, 19th c.
Vörösréz szobor / Copper statue
M/H: 167 mm   Ltsz/Inv. No.: 69.116
117. Samvara jidam női energiájával / Shamvara, the Best Happiness tutelary god with pradnya
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Festett papírmásé relief / Painted papier-mâché relief
M/H: 118 mm   Ltsz/Inv. No.: 55.933 H. L.
118. Dzsambhala jidam, védőisten / Jambhala, tutelary god
sz.: Jambhala
tib.: Rnam-thos-sras
mong.: Namsarai/Bisman tngri
Nyugat-Tibet, XVI. sz. / West-Tibet, 16th c.
Aranyozott bronzszobor drágakő berakásokkal / Gilt bronze statue with inlaid jewels
M/H: 94 mm   Ltsz/Inv. No.: 67.112

119. Sárkányon lovagló Fehér Dzsambhala jidam védőisten / White Jambhala Riding a Dragon, tutelary god
sz.: Sita-nāgavāhana-Jambhala
tib.: Jam-bha-la dkar-po 'bru-gžon
mong.: luu kölgetü Čayan Jambala
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 63 mm Ltsz/Inv. No.: 68.26
120. Sárkányon lovagló Fehér Dzsambhala jidam / White Jambhala Riding a Dragon, tutelary god
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Rézötövetből készült relief felszentelő felirattal / Copper alloy relief with consecrating inscription
M/H: 65 mm Ltsz/Inv. No.: 55.889 H. L.
121. Vaisravana lókapála, „Visravasz Fia” világtájtörző isten (Észak) / Vaishravana, the Son of Vishravas, defender of the cardinal point of the North
sz.: Vaiśravana
tib.: Rnam-thos-sras
mong.: Namsarai/Bisman tngri
kín.: Bei-da-tian-wang
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 370 mm Ltsz/Inv. No.: 4396
122. Vaisravana lókapála / Vaishravana, defender of the fourth cardinal point
Kínai minta alapján, készült: Mongólia, XIX. sz. / After Chinese model, made in Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor tibeti felirattal / Gilt bronze statue with Tibetan inscription
M/H: 125 mm Ltsz/Inv. No.: 66.11
A felirat szövege: mtha'-yas che 4-pa „A negyedik nagy végtelen.” / The Tibetan inscription: mtha'-yas che 4-pa says „The fourth Great Infinite One”.
123. Vaisravana lókapála / Vaishravana, defender of the cardinal points
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Sárgaréz szobor / Brass statue
M/H: 108 mm Ltsz/Inv. No.: 55.853 H. L.
124. Virúdhaka lókapála, a „Növekvő Hatalmas” világtájtörző isten / Virudhaka, the Growing Mighty Lord, defender of the cardinal point of South
sz.: Virūdhaka
tib.: 'Phags-skyes-po
mong.: Biruvadaki
kín.: Nan-da-tian-wang
Kína, XIX. sz. / China, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 187 mm Ltsz/Inv. No.: 69.81
125. Lókapála (azonosítatlan) / Defender of the four cardinal points (unidentified)
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Sárgaréz szobor / Brass statue
M/H: 108 mm Ltsz/Inv. No.: 55.852 H. L.
126. Lókapála (azonosítatlan) / Defender of the four cardinal points (unidentified)
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Sárgaréz szobor / Brass statue
M/H: 108 mm Ltsz/Inv. No.: 55.855 H. L.
127. Vjāghrīmukha dákinī, a „Tigrisfejű” temetőistenő jab-jum-ban / Vyaghrimukha, the Tiger-Headed goddess in yab-yum
sz.: Vyāghrīmukha
tib.: Stag-gdoñ-ma
kín.: Qi-hu-jin-gang
Kína v. Mongólia, XIX–XX sz. / China or Mongolia, 19th–20th c.
Aranyozott bronzszobor azonosító felirattal / Gilt bronze statue with identifying inscription
M/H: 100 mm Ltsz/Inv. No.: 88.6
A talpazat hátoldalán olvasható tibeti felirat: Stag-gdoñ-ma „A tigrisfejű istennő” után kínai 3-as szám áll. / On the reverse side of the lotus throne the Tibetan inscription Stag-gdoñ-ma „The Tiger-Headed Goddess” is followed by the Chinese numeral “3”.
128. Bon istenség / Bon deity
Tibet, XVIII. sz. / Tibet, 18th c.
Bronzszobor / Bronze statue
M/H: 108 mm Ltsz/Inv. No.: 6152 S. I.
129. Bon istenség (?) / Bon deity (?)
Kína, Csing dinasztia vége, XIX. sz. / China, towards the end of the Ch'ing Dynasty, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 205 mm Ltsz/Inv. No.: 69.84

130. Hindu istenség / Hindu deity
Tibet v. Nepál, XVII—XVIII. sz. / Tibet or Nepal, 17th—18th c.
Bronzszobor / Bronze statue
M/H: 105 cm   Ltsz/Inv. No.: 50.120 S. I.
131. Krisna tankirály / Krishna King of the Faith
sz.: Kṛṣṇa-dharmarāja
tib.: Nag-po
mong.: Qar-a
kín.: Hei-fa-di
Kínai minta alapján, készült: Mongólia, XIX. sz. / After Chinese model, made in Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 74 mm   Ltsz/Inv. No.: 67.111
132. Mahásiddha / Mahasiddha
Tibet v. Nepál, XVII—XVIII. sz. / Tibet or Nepal, 17th—18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 174 mm   Ltsz/Inv. No.: 50.123
133. Dombi-Héruka mahásiddha / Dombi-Heruka mahasiddha
sz.: Dombi-Heruka
tib.: Dōm-bhi-pa
mong.: Čovambiba baysi
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Festett papírmásé relief / Painted papier-mâché relief
M/H: 182 mm   Ltsz/Inv. No.: 55.896 H. L.
134. Bakula arhat / The arhat Bakula
sz.: Bakula
tib.: Ba-ku-la
mong.: Bakula ayui sitügen
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Sárgaréz szobor / Brass statue
M/H: 82 mm   Ltsz/Inv. No.: 55.821 H. L.
135. Arhat (azonosítatlan) / An arhat (unidentified)
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Sárgaréz szobor / Brass statue
M/H: 82 mm   Ltsz/Inv. No.: 55.830 H. L.
136. Arhat (azonosítatlan) / An arhat (unidentified)
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Sárgaréz szobor / Brass statue
M/H: 82 mm   Ltsz/Inv. No.: 55.822 H. L.
- *137. Milarépa, a „Pamutruhás Mila”, tiszteletben álló történelmi személyiség, a lamaizmus nagy költője a XII. században / Milarepa, venerated historical personality, the great poet of Lamaism, 12th century A. D.
tib.: Mi-la-ras-pa
mong.: Milarasba
Tibet, XVIII. sz. / Tibet, 18th c.
Vörösréz szobor felirattal / Copper statue with inscription
M/H: 99 mm   Ltsz/Inv. No.: 6149
138. Congkapa, tiszteletben álló történelmi személyiség (XIV. sz.), a lamaizmus reformátora, a Gelukpa Rend megalapítója / Tsong-kha-pa, venerated historical personality, (14th century A. D.), reformer of Lamaism, founder of the Gelukpa Sect
tib.: Coñ-kha-pa čhen-po (Blo-bzañ-grags-pa)
mong.: yeke boyda Covangkapa baysi
Kína, XVIII. sz. / China, 18th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 158 mm   Ltsz/Inv. No.: 69.164
139. Congkapa, tiszteletben álló történelmi személyiség / Tsong-kha-pa, venerated historical personality
Mongólia, XIX—XX. sz. fordulója / Mongolia, turn of the 19th—20th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 36 mm   Ltsz/Inv. No.: 70.11
140. Az I. Urgai Élő Buddha, Taranátha megtestesülése, Öndör Gegen (szerzetesi néven Dzanabadzar, 1635—1723) / The First Living Buddha of Urga, reincarnation of Taranatha, Öndör Gegen (monastic name: Dzanabadzar, 1635—1723)
Mongólia, XIX. sz. 2. fele / Mongolia, 2nd half of the 19th c.
Festett papírmásé szobor / Painted papier-mâché statue
M/H: 150 mm   Ltsz/Inv. No.: 55.921 H. L.

141. Luvszandambinyima, történeti személyiség, mongol fordító láma (1689—1762) / The lama Blo-bzang-bstan-pa'i ni-ma, historical personality, Mongolian translator lama (1689—1762) Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c. Aranyozott bronzszobor tibeti felirattal / Gilt bronze statue with Tibetan inscription
M/H: 164 mm Ltsz/Inv. No.: 84.40
A talapzat hátoldalán kétsoros tibeti nyelvű felirat: rje Blo-bzan bstan-pa'i ni-ma'i rjes-su bzun-nas / dge-mchan du-ma 'byun-bar gyur-čig „A tiszteletre méltó Luvszandambinyima után készült, váljék számos vallási erényé.” / On the reverse side of the base the two-line Tibetan inscription: rje Blo-bzan bstan-pa'i ni-ma'i rjes-su bzun-nas / dge-mchan du-ma 'byun-bar gyur-čig says "This statue depicts the honourable (Mongolian translator lama) Blozang-bstanpai-nima. Let it become (the source of) numerous religious merits".
142. Főláma / Head Lama
Mongólia, 1900 körül / Mongolia, about 1900
Festett gipszszobor / Painted plaster statue
M/H: 156 mm Ltsz/Inv. No.: 81.42
143. Tibeti láma / Tibetan lama
Mongólia, XIX—XX. sz. fordulója / Mongolia, turn of the 19th—20th c.
Aranyozott bronz szobor / Gilt bronze statue
M/H: 38 mm Ltsz/Inv. No.: 70.12
144. Szerzetes / Monk
Mongólia, XIX. sz. / Mongolia, 19th c.
Aranyozott bronzszobor / Gilt bronze statue
M/H: 61 mm Ltsz/Inv. No.: 76.52
145. Szerzetes / Monk
Mongólia, XX. sz. eleje / Mongolia, early 20th c.
Festett gipszszobor / Painted plaster statue
M/H: 186 mm Ltsz/Inv. No.: 81.41
146. Sztúpa alakú ereklyetartó / Miniature stupa
Mongólia, XVII. sz. után / Mongolia, after the 17th c.
Aranyozott bronz / Gilt bronze
M/H: 134 mm Ltsz/Inv. No.: 58.163 H. L.
147. Sztúpa alakú ereklyetartó / Miniature stupa
Tibet v. Nepál, XVIII. sz. / Tibet or Nepal, 18th c.
Vörösréz aranyozva / Gilt copper
M/H: 118 mm Ltsz/Inv. No.: 5527 S. I.
- *148. Sztúpa alakú ereklyetartó / Miniature stupa
Tibet, XIX. sz. 1. fele / Tibet, 1st half of the 19th c.
Vörösréz aranyozva / Gilt copper
M/H: 177 mm Ltsz/Inv. No.: 2858
149. Chacha, agyagból készült kör alaprajzú sztúpa-modell / Ts'ha-ts'ha, clay model of circle based stupa
Mongólia, XVII. sz. után / Mongolia, after the 17th c.
Agyag / Clay
M/H: 55 mm Ltsz/Inv. No.: 67.40
150. Sztúpa alakú chacha-nyomtató eszköz / A tool for printing clay ts'ha-ts'ha
Mongólia, XVII—XVIII. sz. / Mongolia, 17th—18th c.
Bronz / Bronze
M/H: 83 mm Ltsz/Inv. No.: 75.13
151. Szobor belsejébe helyezendő imatekerccs / Paper scroll of prayers inserted in statues
Mongólia, XVII. sz. után / Mongolia, after the 17th c.
Papír / Paper
M/H: 20 mm Ltsz/Inv. No.: 53.220.1

Congkapa, a lamaizmus reformátora, a Gelukpa Rend megalapítója (XIV. sz.)
Kína, XVIII. sz.
(kat.: 138.)

LAMAIST SCULPTURE

ART OF BUDDHISM I.

FERENC HOPP MUSEUM
OF EASTERN ASIATIC ARTS
BUDAPEST, 1990